

799

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ПРОГРЕСИВНО ОБРАЗОВАНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ

Редакторъ-основатель: † Антонъ Борлаковъ

Редакторъ: Цвѣтко Петковъ

Редакционенъ комитетъ:

Д-ръ Б. Шановъ, Д-ръ Зоя Ставрева, Василь Шарковъ, Петъръ х. Сотировъ, Тод. Д. Лозински, Атанасъ Чешмеджиевъ, Андрей Цвѣтковъ, Генчо Червенковъ, Методий Христовъ, Денчо П. Нанковъ.

ГОД. XVIII.

КНИГА I.

ТАЗИ КНИЖКА СЪДЪРЖА:

	Стр.
1. Задачитѣ на редакцията	1
2. Цв. Петкановъ Предъ новата учебна година	6
3. Ст. Станчевъ. Духътъ на учителя	8
4. Д. Осининъ. Обучение и тишина	10
5. А. Фериеръ. Възпитателното значение на ржчния трудъ	13
6. Ж. Тодоровъ. Чуждото дете	17
7. Сл. Стефановъ. Нѣколко думи за методата на обучение по природознание	22
8. Йор. Стояновъ. Разширение кръга на числата до 100	24
9. Б. Джурджевъ. Нови насоки на обучението по писмено излагане	29
10. Д. Нанковъ. Първи работи по предварителното обучение по писане въ I отдѣление	32
11. Мих. Николовъ. Среца въ Пиринъ	34
12. Цв. П. Страница на заслужилитѣ	37
13. Й. С. Учителството трѣбва да знае	38
14. Г. Голѣмановъ. Учителска защита	40
15. Йор. Стояновъ. Страници безъ заглавие	43
16. Въпроси и отговори	44
17. Нужди, факти, идеи и творчество	45
18. Ст. Балевъ. Превръщане на периодични дроби въ прости	49
19. Цв. Петковъ. Къмъ методиката на гражданското учение	53
20. Г. Димитровъ. Нѣколко думи за канона	56
21. Книжнина	59

ЗАПИСВАТЪ СЕ АБОНАТИ НА „ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА“

Сътрудници:

Александъръ Цаневъ Асенъ Праховъ Аспарухъ Крайчевъ Бочо Бочевъ Борисъ Тричковъ Василъ п. Нешевъ Вѣра Начева Петкова Вълко Вълкановъ Генчо Д. Пирьовъ Иванъ Георгиевъ Иванъ Петковъ Ив. Вълчановъ — глав. инспекторъ отъ Министерството на нар. просв.	Ив. п. Андреевъ Колю Владимировъ Калчо х. Миневъ Константинъ Зидаровъ — музикаленъ писателъ. Михаилъ Николовъ Гунчо Гунчевъ — доцентъ Георги Караивановъ — глав. инсп. отъ Министерството на нар. прѣсв. Георги Костакевъ Георги Русиновъ Георги Симеоновъ Георги Димитровъ — бившъ гл. инспекторъ по музика въ Полша
--	--

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ПРОГРЕСИВНО ОБРАЗОВАНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ
ОСНОВАТЕЛЪ: † АНТ. БОРЛАКОВЪ. РЕДАКТОРЪ: ЦВ. ПЕТКОВЪ

Задачитъ на редакцията

Да се заеме човѣкъ съ редактирането на едно списание, безразлично чрезъ него коя областъ отъ живота и културата ще засѣга, е задача трудна и пълна съ отговорностъ предъ себе си, предъ народа и културата. Да се заеме пъкъ съ списание, което засѣга грижитъ за нашитъ млади поколения, това ще рече, да удвои отговорноститъ си. Но да се заеме съ списание като „Педагогическа практика“, която работи за педагогическата култура на учителитъ отъ основното училище, а чрезъ тѣхъ — за културата и бждещето на стотици хиляди наши деца, то значи самъ доброволно да си постави благодарни, но много тежки, нѣщо повече, велики задачи, които го изправятъ предъ отговорности, една отъ друга по-тежки, отъ които едва ли има по-висши и сѣдбоносни. Защо? Ето пирамидата за количеството наученицитъ отъ различнитъ училищни степени, подведомствени на М-вото на нар. просвѣта презъ 1936—37 год. и на студентитъ презъ 1935—36 г.

9,593 студенти	Тази пирамида е достатъчна. Отъ
55,690 учен. въ гимназиитъ	нея е ясно, че отъ всички млади,
259,909 учен. въ прогимн.	които сж въ нашитъ училища, ведно
650,812 уч. отъ пръв. у-ще	съ дет. градини — кржгло 1,000,000

души, надъ 900,000 сж въ осн. у-ще. А тѣзи именно 900,000 деца сж утрещната основа на народа ни, основа биологична, духовна и културна. Отъ тѣхното тѣлесно и духовно здраве; отъ развой на тѣхнитъ духовни сили; отъ степенъта на подготовката имъ за житота и културата; отъ интереситъ имъ и волята за успѣхъ въ трудноститъ на живота; отъ готовността да сдружаватъ усилията си въ името на общото благоденствие; отъ духовната имъ будност и готовност да се борятъ съ всичко отрицателно въ страната и работятъ за всичко хубаво и висше, зависи бждещето на страната въ стопанска, политическа и културна насока. Ето защо, онзи, който доброволно се заема съ работа въ полза на тѣзи стотици хиляди деца, естествено, самъ сѣда на подсидимата скамейка предъ народа и трѣбва да докаже своята върховна умствена и нравствена зрѣлостъ, готовъ да търси само истината и ѝ служи съ всички сили въ името на народа и културата му.

Не по-малко убедителна е и пирамидата за количеството на учителитѣ и преподавателитѣ въ различнитѣ училищни степени презъ сѣщитѣ години, която давамъ по-долу.

Въ унив. и акад.-тѣ 479 Очевидно е, че ако имаме голѣмъ
Въ срѣдн. училища 1,862 брой просвѣтни работници, които се
Прогимназии 6,751 грижатъ за образованието и за культу-

Първ. у-ща ведно : рата на народа, то това сж преди
съ детки градини 16,555 всичко учителитѣ отъ основнитѣ училища: тѣ сж най-много и сж прѣснати и въ последната колиба на страната; като никоя друга категория просвѣтни работници, та дори като никоя друга категория интелигентни хора въ страната, тѣ сж въ непрекъснатъ допиръ съ народа; тѣ сж сврѣхъ това и синове и дѣщери на народа — родени сж въ недрата на нашитѣ селски и занаятчийски срѣди, отъ срѣдата на нашитѣ обикновени интелигентни хора, растнали сж въ недрата на народа, възпитатели сж се въ допиръ съ него и неговитѣ нужди, радости и скѣрби и сега сждбата имъ е органически свързана съ народа. Очевидно е, че ако има просвѣтни работници, чието влияние върху народа е непрекъснато и неизмѣримо по сила, трайностъ и количество, то е преди всичко това на възпитателитѣ отъ основнитѣ училища — детската градина, първоначалното училище и прогимназията. Но ако това е безспорно, то е ясно и нѣщо друго: онзи, който се смѣта повиканъ да съдействува духовно за образованието и културата на ученицитѣ отъ основнитѣ училища, то значи, че ще работи и за културата на този огроменъ учителски кадъръ. А да се работи за тѣзи учители е именно задача колкото благодарна, толкова е трудна: всички тѣзи хора, благодарение на подготовката си и своята практическа опитностъ, очакватъ отъ едно педагогическо списание не надути фрази, а научни ценности и педагогическа мѣдростъ, която да освежава постепенно тѣхната подготовка и работа, като я прави все по-задълбочена и радостна, все по-плодовита и съзнателна.

Пълно съ отговорностъ е редактирането списание за основното училище още и затова, защото децата сега, въ основното училище, влизатъ като сборъ отъ безброй скрити, неясни възможности, а трѣбва да излѣзатъ отъ него пробудени, съ оформени сили за по-нататѣшна образователна работа и участие въ живота осъзнали себе си като личности, членове на едно културно общество. Списанието е повикано, чрезъ учителитѣ, да работи за това формиране на стотици хиляди млади, които утре ще могатъ да стѣпятъ твърдо на родната почва, като върни синове и дѣщери на народа.

Като съзнава редакцията на сп. „Педаг. практика“, какви отговорности поема, то, пита се каква програма ще осъществява чрезъ списанието въ името на нашето основно училище. Отъ изложеното за отговорността на редакцията, тя вече проличава:

1. Редакцията ще работи за успѣха на цѣлокупното основно училище, като се почне отъ детската градина, първоначалното училище и прогимназията. Това се налага по много причини, но

най-вече поради следните: а) тритъ степени сж органически свързани и взаимно обуславятъ успѣха си; б) детската градина е едва въ своето начало и възможността все повече деца да минаватъ презъ нея само ще улеснява цѣлокупната образователна работа на първоначалното училище и прогимназията; в) детската градина дава много, което непознаваме достатъчно; г) основното училище дава онзи съвремененъ образователенъ минимумъ, едва съ който човѣкъ може да влѣзе поне отчасти въ живота на културното общество.

2. Особени грижи ще посвети редакцията на психологията и педагогията на предучилищната възраст — отъ раждането до като детето постъпи въ детската градина или първо отдѣление. Основания: а) Тази възраст е богата съ образователни и възпитателни придобивки, които сж отъ решително значение за подготовката въ първоначалното училище и прогимназията, но днесъ ние недостатъчно ги познаваме и ценимъ; б) Не познаваме достатъчно и методитъ, по които детето сега добива важни плодове за по-нататъшния си животъ, нито използваме тѣзи методи за образованието му въ училището.

3. Не по-малко внимание ще посвещава редакцията на психологията и педагогията на училищната възраст — на тази отъ детската градина и първоначалното училище и тази отъ прогимназията. Не еднажъ учители отъ цѣлокупното основно училище сж подчертавали предъ насъ съ най-голяма искренность: „Ние често работимъ по една или друга метода, споримъ върху методитъ, отказваме се отъ едни или други методи, но ние винаги виждаме, че ни липсува нѣщо: не познаваме достатъчно психологията на децата, съ които работимъ. Поради това или не сме достатъчно сигурни въ методитъ, които употребяваме, или не ги използваме напълно, когато наистина сж успѣшни“. Много субективни и обективни причини има за това недостатъчно познаване на децата. Редакцията на сп. „Педаг. практика“ ще работи за всестранното упознаване на децата съ огледъ на прѣката образователна и възпитателна работа въ нашата образователна действителность. Въ тази насока още отъ сега мога да подчертая: предстои ни да видимъ детето въ нова свѣтлина, крайно благоприятна за училищното дѣло.

4. Психологията, обаче, на детето е динамична величина, която зависи отъ много условия, особено отъ обществото въ неговата цѣлость. Ето защо редакцията не ще пожали нищо, за да разкрива социологията на образованието и възпитанието, убедена, че само така ще може да разберемъ напълно децата и работимъ правилно.

5. Днесъ почти не се работи, за да се изучатъ връзкитъ между различнитъ училищни степени — между детската градина и първоначалното училище, между това и прогимназията, между прогимназията и останалитъ по-висши училищни степени. А фактически, много причини налагатъ да се упознаятъ тѣзи връзки: а) всѣка по-низша степенъ е основа на по-горната степенъ; б) всѣка по-висша степенъ трѣбва да познава какво получава

отъ по-низшитѣ училищни степени и в) всички училищни степени иматъ една крайна целъ — цѣлостния тѣлесенъ и духовенъ развой на личността, която е частъ отъ обществото, като се държи смѣтка за природнитѣ особености на възпитаницитѣ и нуждитѣ на общественно-културния животъ.

Редакцията ще полага особени грижи, за да изяснява връзкитѣ между различнитѣ училищни степени на основното училище и на тѣзи съ близкитѣ по-висши училищни степени.

6. За редакцията е ясно, че образователната работа съ ученицитѣ зависи отъ много условия, но особено много отъ организацията на отдѣлението и класа, на цѣлото училище съ неговия духъ и спомагателни институти като работилници, лаборатории, библиотеки и др. Ето защо, ще се стреми да освѣтлява колкото се може по-правилно всички онѣзи въпроси, които засѣгатъ малко или много организацията на нашето основно училище съ огледъ на това да се дойде до онази организация, която е най-благоприятна за образователната работа.

7. Тѣй като успѣхътъ на основното училище зависи отъ редица условия, като вещественитѣ условия, всрѣдъ които работи училищното настоятелство, отношението на родителитѣ къмъ него, отъ отношението на обществото, отъ администрирането му, то редакцията ще се стреми напълно съзнателно и обективно да освѣтлява значението на тѣзи условия, винаги съ огледъ по-добрата работа съ ученицитѣ.

8. За редакцията е ясно, че каквито и обективни условия да се създадатъ за основното ни образование, то учителятъ въ него никога нѣма да загуби значението си. Напротивъ, колкото по-благоприятни сж условията, толкова по-добъръ учителъ е необходимъ, за да ги използва. И обратното: колкото по-неблагоприятни сж условията, толкова по-добъръ учителъ е необходимъ, за да се справи съ тѣхъ. Тѣкмо поради това съзнание за ролята на учителя, редакцията съ особена грижа и любовъ ще следи всичко, което засѣга живота и работата на основнитѣ учители съ едно единствено желание: учителятъ да заеме онова високо мѣсто въ общественно-културния ни животъ, което подготвката му, ролята му и допира му съ народа позволяватъ да има.

9. За редакцията е ясно, че висшата целъ на образованието е социализирането на младитѣ поколения: да станатъ щастливи само като членове на нашето общество, а не като изолирани лица отъ него, — за чието веществено и духовно благоденствие не жалятъ усилия и време. Ето защо, редакцията ще освѣтлява непрекъснато и съ пълно съзнание отношението на индивида и личността, на училището и учителя къмъ народа и организираното общество, държавата, като има предвидъ трайната сжщностъ на държавата.

10. Въ нашата страна има вече доста заслужили хора и организации за нашето основно образование. Между тѣхъ е и покойникътъ Антонъ Борлаковъ, основателътъ на сп. „Педаг. практика“. Задачата на редакцията въ тази насока е следната: да отдѣля постоянно мѣсто въ страницитѣ на списанието за онѣзи

заслужили покойници, безъ които основното ни образование не би било това, което е сега.

11. Не само отдѣлни познати просвѣтни работници иматъ историческа заслуга за основното ни образование: стотици и хиляди безименни основни учители работятъ съ чудна преданостъ за образованието на нашето дете отъ основното училище, но обществото и науката малко познава дѣлото имъ. Редакцията на сп. „Педаг. практика“ ще следи съ особена любовъ дейността на такива учители и ще имъ отдѣля хубаво мѣсто въ страницитѣ на списанието, за да подготвя постепенно ново отнасяне къмъ учителската професия.

12. Редакцията знае, че много въпроси отъ областта на образованието, психологията и социологията на възпитанието вълнуватъ нашето учителство. Ето защо, тя, подпомогната отъ редица сътрудници, съ готовностъ ще ги проучава и ще имъ отговаря въ страницитѣ на списанието, стига въпроситѣ да се поставятъ на редакциѣта ясно, като се посочатъ и условията, които сж ги предизвикали.

13. Образованието зависи отъ цѣлокупния общественно-културенъ животъ и затова редакциѣта ще дава мѣсто на всички въпроси, които, прѣко или косвено, освѣтлени научно и допринасятъ за неговия успѣхъ.

14. Едно списание като „Педаг. практика“, което си поставя посоченитѣ задачи, има предвидъ стотицитѣ хиляди ученици и хилядитѣ учители, и, за да успѣе, трѣбва да привлѣче безпристрастното сътрудничество на всички учители и други просвѣтни работници, които сж готови да работятъ въ духа на изложената програма: трудътъ имъ ще бжде правилно прецененъ отъ редакциѣта и, най-малкото, сносно вещественно възнаграденъ, за да може всѣки, който работи добре, да бжде зачетенъ и подкрепенъ. Затова редакциѣта се обръща къмъ всички работници съ добро перо и добра практика, за които е скжпо основното училище, да пращатъ грижливо обработени статии и да знаятъ, че редакциѣта ще оцени правилно тѣхното сътрудничество.

И така, чрезъ сп. „Педагогическа практика“, къмъ колкото се може по-добре научно и практически по-подготвенъ, общественно и културно по-добре поставенъ основенъ учителъ, за когото пълноценното и всенародно основно образование е *върхова задача*.

Цв. Петковъ

Предъ новата учебна година

За онзи, който е призванъ за професията и я обича, новата учебна година е събитие отъ първостепенна важностъ. Защо? Преди всичко, той е билъ учителъ поне една учебна година, а то ще рече: работилъ е съ увлѣчение за постигането на важни задачи, много е добилъ, но и много е останало само задача за нови усилия. А следъ като учебната година е завършла и той си е отдѣхналъ, подхвърлилъ е на преценка всичко изминато и проживѣно, работено и добито, желано и неосъществено. Потърсилъ е причинитѣ за успѣха и неуспѣха си, както въ себе си, така и вънъ отъ себе си — въ възпитаницитѣ, въ училищнитѣ условия, въ условията вънъ отъ училището и е дошелъ до изяснени изводи: видѣлъ, е кое въ образователната му работа е положително и е решилъ да го запази и засили; присѣдилъ е, кое е отрицателно и е решилъ защо и какъ да се бори съ него. Съ една дума, той е придобилъ новъ погледъ за себе си, за задачитѣ на образованието, за децата съ тѣхнитѣ минимални и максимални възможности, за условията, въ които работи, за образователната материя, която е видѣлъ отъ нова страна, съ по-голѣма дълбочина, а всичко това му позволява да работи по новъ начинъ.

На второ мѣсто, важно събитие е новата учебна година, защото следъ като преоцени миналото призваниятъ учителъ неминуемо ще си постави нови задачи: по-висши, затова и по-трудни, които ще осъществява съ ново, по-голѣмо увлѣчение. И тогава неговата радостъ отъ работата не ще има равна на себе си.

На трето мѣсто, събитие е новата година, защото тя позволява на учителя да упознае възпитаницитѣ още по-добре и прозре, че въ тѣхната природа се криятъ всички възможности за образование и възпитание, и, стига да умѣемъ, тѣ ставатъ, ако не единственитѣ ни то най-ревностнитѣ ни сътрудници въ дѣлото на училището. Нѣщо повече, че тѣ движатъ образованието, а ние имъ сътрудничимъ. Така, призваниятъ учителъ открива, че детето открива дейността и то смислената, важната дейностъ, която му позволява да напрѣга силитѣ си. Но това става винаги при условие, че то си е поставило важна задача, а нѣма нормално и бодро дете, което да не си поставя едни или други задачи, стига за това да сж на лице необходимитѣ обективни и субективни условия. Възможноститѣ — сътрудници и двигатели на образованието, по-нататкъ, сж детската любознателностъ; потребността да заслужи уважението на учителъ и други възрастни; необходимостта да опитва и узнава всичко само; готовността му за почитъ, дори готовността му за героични усилия; стремжътъ да превъзмогва трудности. Така, любознателността като стрелката на сеизмографа насочва вниманието му къмъ всичко ново за да го изучава, усвоява и практикува, безразлично това обектъ за упознаване ли е само или е дейностъ, умение, преживяване, личностъ. Детската любознателностъ е безгранична и по-

всѣмѣстна: тя, стига да умѣемъ да я подхранваме, никога не се насища. Напротивъ, колкото повече я задоволяваме, толкова по-дълбока и трайна става, толкова по-нови области обгрѣща.

Любознателността, обаче, не е изолирана проява: тя зависи отъ други и сама е условие за трети. Въ нейната основа лежи потребността отъ дейностъ, тѣлесна и духовна, все едно. Чрезъ нея то се развива тѣломъ и духомъ, влиза въ досегъ съ природата, живота и културата, а това е условие за проява на любознателността. Разбира се, отъ своя страна и любознателността подтиква детето къмъ разнообразна дейностъ, така че тѣзи две потребности взаимно се преплитатъ и подбуждатъ, отъ което печели само растежътъ на младитѣ. Не по-малка е ролята въ тази насока и на стремежътъ на детето да заслужи уважението на учителя чрезъ положителни прояви — решаване на трудни задачи, изпълнение на важна работа, вземане на цененъ починъ, та дори полагане на героични усилия: чрезъ този стремежъ възпитаницитѣ напрягатъ тѣлесни и духовни сили, придобиватъ познания и умения, упознаватъ сами себе си, влизатъ въ досегъ съ все по-важни страни отъ живота и културата. А да се откриятъ и упознаятъ всички тѣзи незамѣними двигатели на образованието и възпитанието, да се осъзнае тѣхното значение и придобие ново умение да се използватъ отъ страна на учителя, това е равносилно да се открие онази упорна точка, съ която Архимедъ е искалъ да сложи своя лостъ, за да вдигне земята.

Сѣбитие е всѣка нова учебна година още и за това, защото всѣка приключена разумно минала учебна година неминуемо води до съзнанието, че детето отъ всички училищни възрасти е недостатъчно упозната страна, въ която винаги има нѣщо непознато, но важно за училищната работа. А новата учебна година дава благодарна възможностъ на призивания учителъ да търси и открива това непознато, да го използва за образователната работа и го култивира, да вижда детето въ нова, по-пълна свѣтлина, която разкрива ценното въ него за образователната работа, както и онова, което е минусъ въ неговата духовна личностъ.

Детето като възпитаникъ, обаче, не е целъ на образованието: то е свѣтълъ мостъ къмъ зрѣлия човѣкъ и народа, къмъ живота и културата. Ето защо, всѣка нова година е нова и благодарна възможностъ за истинския учителъ да работи съ любовъ надъ развоя на всички положителни сили въ детската личностъ, които бавно, но постепенно ставатъ елементъ отъ гения на народа. А крайната целъ на образованието е именно тази: въ лицето на децата да култивира гения на народа, чрезъ който той израства духовно, придобива духовна самостоятелностъ и възможностъ да твори, придобива свобода и умение да се самоорганизира, сили да се справя съ всички нови условия и трудности. Или, нова учебна година е новъ походъ на учителя къмъ културата на народа, за която той е готовъ да направи всичко, защото е неговъ синъ и го обича.

И така, наистина всѣка нова учебна година е сѣбитие отъ първостепенна важностъ за призивания учителъ. Чрезъ нея той

ще има възможност, като използва досегашната си опитност, да работи съ ново увлечение за децата на своя народъ, а чрезъ тѣхъ за неговото бждеще и благоденствие. Тогава надъ главитѣ на своитѣ възпитаници, наведени надъ работната маса, той ще вижда страната и народа, на когото служи.

Ст. Сталевъ

Духътъ на учителя

Главенъ деятель въ историята е човѣкътъ. Творческиятъ духъ на човѣка използва природнитѣ, економическитѣ и духовни сили на обществото, за да създаде нови форми на обществения животъ. И всички произведения на цивилизацията и на духовната култура сж плодъ на човѣшкия духъ, на човѣшкитѣ мечти, желаня, умъ и воля. Въ тоя смисълъ, човѣкътъ единственъ е ковачъ на своята сждба, той не е робъ на слѣпитѣ природни сили, нито на историческитѣ закони: и еднитѣ и другитѣ човѣкътъ преодолява и подчинява на своитѣ идеали, които самъ създава съ възпитанието си. Така е въ всички културни общества, организирани въ национални държави съ различни национални идеали.

Това съзнание за ролята на човѣшкия духъ въ процеса на историята прави необходимо *единното* възпитание на младежъта въ народнитѣ училища. Грижитѣ за възпитанието сж навредъ грижи за единство въ идеалитѣ и добродетелитѣ на младитѣ поколения, за да има единство въ стремежитѣ и въ дѣлата на на гражданитѣ. А училищното възпитание зависи всецѣло отъ духа на учителя: програмитѣ и правилницитѣ на всѣко училище добиватъ духъ и плътъ отъ духа на учителя.

Който иска да направлява бждещето на единъ народъ и на една държава, той дири да спечели младежъта чрезъ училищното възпитание, дори да спечели духа на учителството, като му внуши нова идеология и програма. Затова естествено и неизбежно явление сж грижитѣ на всички режими, въ всички страни, да се интересуватъ първо за духа на учителството и да искатъ чрезъ него да внедрятъ новата идеология въ душитѣ на младитѣ.

Въ наши дни, предъ нашитѣ очи, сждбата на голѣми народи коренно се промѣни въ нѣколко години, промѣняйки духа на народа чрезъ ново възпитание.

И удивително е, че за възпитанието на духа залягатъ най-много тамъ, кждето теоритѣ на историческия материализъмъ господствуватъ въ идеологията на режима.

И тамъ се убедиха, чи личността и духа сж първи фактори въ обществения животъ, отъ които зависи здравината на стопанскитѣ и политически форми на строя. — *Повече училищно възпитание, повече внимание къмъ духа на учителя!* — това сж общитѣ лозунги на всички културни общества.

Понеже работата на учителя всрѣдъ децата е творческа, тя не се подава на шаблонъ и на контролъ*).

Навредъ се полагатъ грижи да засилятъ *самочувствието и съзнанието* на учителя като свободенъ творецъ: да изпитва той радостъ и гордостъ, че се е посветилъ на това поприще по призвание, да намира удовлетворение въ любовта къмъ децата, да дири смисъла на живота си въ охотно изпълнение на дълга си къмъ децата, народа и държавата си! Това е идеалното състояние на учителския духъ, условия за успѣшно възпитание въ училището. И никой не бива да насилва съвѣстта на учителя.

За щастие, учителството на млада България наследи той духъ отъ епохата на възраждането, просвѣти го чрезъ педагогическата наука и той стана яка традиция чрезъ професионалнитѣ организации на учителството. — Въ стотици педагогически конференции учителството всѣкигодишно само разпалва тоя духъ. Тамъ, въ свободни разисквания, се създава новия единенъ духъ, отъ който се прониква учителството.

Самò възпитано въ трудолюбие, безкористностъ, скромностъ и себеотрицание въ името на отечеството, учителството драгово̀лно възпитава децата на тия народни добродетели, които образуватъ якитѣ основи на народното единство, защото носятъ въ себе си пламъка на възвишеното родолюбие. Хилядитѣ учители и учители сж безшумнитѣ и безимени творци на народния духъ и на нравственитѣ добродетели, — духовниятъ капиталъ на нацията, съ който стопанскитѣ, политически и военни водачи строятъ всестрания възходъ и величието на България.

— Духътъ на учителя е крайжгления камъкъ! — Отдайте му почитъ и довѣрие, не го клеветете!

Затова първа отечествена повеля за всички водачи на народъ и държава е: *пазете духа на учителя!* Пазете го тъй високо, тъй вѣрующъ, тъй самоотвержанъ и свободолюбивъ, и борчески. какъвто бѣ презъ Възраждането, презъ въстанията и войнитѣ, защото съ неговия духъ България се възроди и прослави и въ полето на честта, и въ полето на труда. — Не искайте учителътъ да мълчи, — дирете буднитѣ учители!

Отличителната черта на българския народенъ духъ е *борба за правда и свобода чрезъ себеотрицание*. Тоя духъ носи цѣлото учителство. Срамно поражение би било да угасне тоя духъ, да помръкне тая съвѣст! А това ще стане скоро, ако не се щади свободата на учителската личностъ, ако вмѣсто искрено убеждение и пламенно служение, настане смутъ и разочарование: ако млади и спривави началства, или себелюбиви водачи задълбочатъ недовѣрието и пренебрежението си къмъ учителството, злоупотрѣблявайки съ безграничното му търпение и скромностъ, за да зацари бюрократическо равнодушие въ службата.

— Това ще бжде смъртъ за училището!

*) Б. р. По този въпросъ редакцията ще даде отдѣлна статия.

Дим. Осининъ

Обучение и тишина

Знае се, че всѣка теория добива истинската си цена, когато се сложи въ дѣло. Ние, слава Богу, понѣкога доста тънко теоритизираме. Въ нашитѣ конференции подробно се разнищватъ и после свързватъ редица отнасящи се до обучението въпроси. Ала едно най-често ни липсува: мостъ между теорията и действителността.

Това говори не само за непоследователностъ, но и за слабостъ. Защото, въ края на крайщата, по-лесно е да печелишъ победи въ невещественото царство на мисълта, отколкото да се справяшъ съ вещественитѣ трудности на действителността. За да стане една мисълъ дѣло сж нуждни понѣкога огромни усилия отъ другъ характеръ.

Днешното безволно и обеднѣло време особено съдействува на отвлѣченитѣ построения. За него сякашъ Мефистофелъ е казалъ следното:

„Съсъ думи спори се чудесно,
и система създава се отъ тѣхъ,
на думи вѣрватъ хората най-лесно
и съ тѣхъ най-бързъ постига се успѣхъ“

Човѣкъ е винаги склоненъ да се залѣгва съ думи и да върши формални работи, но най-вече въ материално затруднени времена. Защото тогава, за да наложишъ въ живота и най-хрисимата мисълъ, ще трѣбватъ здрави лакти и потъ на чело. Затова въ такива времена словесното производство взема застрашителни размѣри.

Да вземемъ най-елементарното: срѣдата на обучението... Какво сме направили и правимъ, щото теоритичната обосновка да намѣри съответнитѣ условия? Успѣхме да стигнемъ само до поставяне въпроса за добри училищни здания. Какво разбираме подъ това? Първо — да имаме покривъ надъ главитѣ, да нѣма влага, и (най-голѣмата придобивка!) да влиза повече свѣтлина. Ала извънъ стенитѣ не излѣзохме.

Това е най-грубо разрешение на въпроса. Обучението е тънка душевна работа. То е, както всички творчески процеси въ природата, свързано съ известни тънки изисквания. За него не стига само покривъ, а трѣбва и подходяща външна обстановка. Нѣма съсрѣдоточаване тамъ, дето смѣняващи се извънъ училището предмети и явления отвличатъ съзнанието посрѣдствомъ зрението или слуха,

Природата има чудно оздравяващо въздействие върху нашето съзнание. Отъ нея лѣха нѣщо успокояващо, смѣкчаващо. Една никаква градина предъ прозорцитѣ изиграва неподозираща роля. По нейнитѣ дървета и цвѣтя неусѣтно се слагатъ стѣпкитѣ на житейския ходъ, съ който ние сме скачени сждове. Слънце ли, дъждъ или снѣгъ, цвѣтъ или плодъ е нависналъ, или есенъ е обагрила листата — всичко това доставя успокояваща храна на съзнанието не само на детето, а и на възрастния.

Така градината става неотемна принадлежност на училищната сграда.

Но освенъ това въздействие, заобикалящата училището градина ще осигури и най-необходимото за работа условие: тишината. Ето нѣщо, на което не само извънъ, но и вътрѣ въ училище малцина обръщатъ внимание. Ето една дребулия, на която никой не е направилъ честъ да я изтъкне като необходимостъ въ статия или въ сказка. За всичко разискваме — дори какъ да държимъ тебешира, но за *всеусловието* за работа зжбъ не обѣлваме.

Не зная какъ да си обяснимъ това. Може би пъкъ не се чувствува нужда отъ това? Може би се смѣта за нѣщо съвсемъ естествено всѣки да си гледа както ще по улицата работата, както и ние си гледаме своята както дойде? Може би не е почувствувано нужда отъ подобно условие, защото не се е стигало до истинско докосване творческата дейностъ на съзнанието?

Не, не вѣрвамъ да е така. Напротивъ, допускамъ да се кжсатъ много нерви, да сж разваляни много благогрийтни творчески моменти, но въпросътъ не е повдиганъ, защото нѣма кой да чуе. Защото *общото* гледане на училищната работа е твърде много пренебрежително, та и срѣдства никога не стигатъ.

Въпросътъ е много важенъ. То не е капризъ, а викъ на една необходимостъ. То е викъ на крехкитѣ детски души и на измъчената учителива: дайте ни условия да се почувствуваме изцѣло, да заживѣемъ пълно. Дайте ни възможностъ безъ смущение да мислимъ и чувствуваме. Не е вѣрно, че науката е лично човѣшко изобретение — тя е въ природата и въ нейнитѣ закони. Дайте ни възможностъ да оросимъ жадната си душа и природно да порастемъ.

За жалостъ, този викъ не сжществува за нашето общество. Ние говоримъ премного приказки за детето и за прииждащитѣ поколения, но нищо не правимъ, щото тѣзи поколения да внасятъ повече здраве и свежестъ въ живота. На училището още гледаме грубичко, безъ любовъ и благоговение. То още е огромна форма безъ истинско съдържание.

Една анкета би могла много добре да установи, какъ стои въпросътъ въ действителностъ. Тя би доказала, може би, че при схлупенитѣ училища въ селата стои работата по-добре, отколкото при обширнитѣ и съ изобилни прозорци софийски училища.

Въ София за всѣко частно предприятие се мисли повече, отколкото за училищата. Въ тази насока царува пълна свобода: всѣки може да си върши каквото иска подъ прозорцитѣ, задъ които *децата* на столицата зрѣятъ умствено. Не е задължително полека да кара или тихо да говори. То би значило нарушение, свободитѣ на гражданитѣ.

Онзи, който не е запознатъ съ работата, гледа голѣми, хубаво нагласени здания и завижда на ученици и учители. Но той не вижда четиритѣ бетонирани улици, които обграждатъ

това здание и никога не може да си представи действителното положение на поставенитѣ вътре. Цѣлъ день гърмятъ каруци, реватъ автомобили, пукатъ мотоциклети и се разнасятъ всевъзможни викове.

Не зная, дали нѣкое софийско училище е поставено въ по-„облагодетелствувано“ положение въ тази насока, отколкото I м. гимназия. Тя е просто за окайване. Това хубаво здание е като глава безъ трупъ. Лишено отъ просторъ, то е изложено на околорвръстна напасть. Четиритѣ бетонирани и оживѣни улици сж допълнени съ още две-три отегчаващи положението обстоятелства. Откъмъ една страна е д-ство „Стрела“. Тамъ, за похвала, винаги кипи животъ. Тамъ е сърдцето на бѣлата вестникарска кръвъ, което неуморно я препраща всѣкиминутно по всички краища на снагата на България. Поематъ тази кръвъ каруци, автомобили, мотоциклети. А за мѣстни нужди, тя се пренася чрезъ напуканитѣ ржце на стотици безработни момчурляци.

Любопитно е да гледашъ, какъ тази одърпана дружина очаква пристигането на вестницитѣ отъ редакциитѣ. То е единъ своего рода свѣтъ, съ свои мисли, чувства, моралъ. Още по-любопитно е, когато се отворятъ вратитѣ, и тази боса дружина се втурне съ прѣсни вестници. То е залисна атака на хлѣба. И тя малко се отличава по шумъ отъ всѣка атака.

Всичко това е любопитно. Но още по-любопитно е съседството съ класни стаи, кждето презъ всичкото това време работата е разпокжсана, а заедно съ нея се кжсатъ нерви, хаби се здраве. Нима не заслужаваше да се помисли за училището, когато се създаваше това предприятие?

Предъ гимназията минава ул. „Ст. планина“ — малка, но пѣргава. Настлана е съ гранитни блокчета. Енергично подскачатъ бързащитѣ каруци, удрятъ се желѣза, дѣски, сандѣци. Предъ гимназията има и едно праздно мѣсто. Отъ години се говори, че то трѣбва да се превърне въ градинка, за да се избѣгне застрояването му. Сега това мѣсто служи за складиране дървени материали отъ постройки и за извиване желѣзни пржтове — сжщо за постройки.

Отъ сутринъ до вечеръ гърми все една и сжща музика: грохатъ прехвърляни дѣски, гърмятъ тежки желѣзни пржтове. Онѣзи вътре, децата на столичани, трѣбва да иматъ търпение и здрави нерви: нужно е преди всичко частнитѣ предприятия да вървятъ добре. „Затвори прозореца! Отвори! Почакай да мине каруцата! Пакъ затвори!“ Това сж онѣзи нареждания, които служатъ за спойка въ образователната работа.

Откъмъ трета страна се издигна презъ улицата хубава сграда за IX прогимназия. Времето на работа въ дветѣ училища не съвпада. Когато тѣ работятъ, ученицитѣ отъ I гимназия сж въ двора, който е вътрешенъ, и затова не имъ прѣчатъ. Но когато гимназията работи, насреща гъмжатъ стотици деца, викатъ, отвличатъ вниманието на гимназиститѣ. Съ отворени прозорци е невъзможно да се работи, а при затворени — още повече.

Ето единъ случай. Убеденъ съмъ, че не е единственъ. И това е при най-доброто отъ гимназиалнитѣ здания, сравнително най-новото. Фактътъ говори, че вънъ отъ грижата за покривъ, нищо друго не се взима подъ внимание при постройка на училищата.

Трѣбва ли това така да продължава? За какво би свидетелствувало, ако продължава?

Сега е време на градоустройствена треска. Сега се спори да има ли или не панорамни шосета. Сега му е времето една силна воля да се наложи и да каже: Искане преди всичко сигурни мѣста, дето да зрѣятъ безболезно, цѣлостно и спокойно душитъ на малкитѣ, за да си осигуримъ за утре по-добри поколѣния. Искане училища въ градини. Искане частнитѣ интереси да отстъпятъ предъ общитѣ.

Време е!

Ад. Фернеръ

Възпитателното значение на ржчния трудъ

Да опитаме да скицираме облагитѣ, които носи ржчния трудъ.

Моятъ опитъ ми е показалъ, че тѣзи облаги можемъ да констатираме въ областта на тѣлесния напредѣкъ на младото сжщество, въ духовния му напредѣкъ и сжщо въ моралния му и социаленъ напредѣкъ.

А. Тѣлесенъ напредѣкъ. 1. Детето има нужда да движи мускулитѣ си, да си служи съ тѣхъ, и, чрезъ това, да ги направи по-силни и по-гѣвкави.

2. Силата на мускулитѣ се развива следствие противодействието, което проявената вътрешна енергия на индивида среща въ външния свѣтъ.

3. Мускулитѣ, както и умътъ, въ примитивния човѣкъ, иматъ единственото предназначение да приспособятъ индивида къмъ срѣдата и да приспособятъ срѣдата къмъ индивида: приспособение къмъ непреодолимитѣ сили и използване на преодолимитѣ такива.

А ржчниятъ трудъ именно задоволява тази нужда, увеличава тази сила и поставя въ естествена служба мускулната енергия на детето.

Б. Психически напредѣкъ. Тукъ различаваме напредѣкъ въ познанието, напредѣкъ на умственитѣ способности и напредѣкъ въ способноститѣ, които обгръщатъ тритѣ области: чувствена, интелектуална и волева.

1. Напредѣкъ въ познанието

а) Ржчниятъ трудъ дава на детето познания отъ областта на физическия свѣтъ. Той го поставя въ връзка съ материята, различнитѣ свойства на която мозъкътъ упознава чрезъ сътивата.

б) Той му дава най-елементарните производствени познания. Защото, работейки съ материята и превръщайки я във полезни и приятни вещи, детето спира вниманието си на въпроса за използване на първичната материя, доставена от природата, и то увеличава малко по малко кръга на интересите си във тази област.

в) Той му дава също познания не само по отношение на производствените задачи и полезни предмети, но го и запознава съ производствените средства и съжива. Едно съживо, една машина, която сме въртели, сме чистили, става предмет, който ние ценим и уважаваме.

Нека прибавим, че тези познания нямат само психологическо значение; тяхното значение не се състои само във разкриване на науката. Те могат също да принесат полза: познаването на дървото и металите прави индивида компетентен при съответни покупки; познаването на тяхната обработка ще му позволи да осъществи доста икономии в домакинството си, извършвайки сам множество всекидневни поправки и пр.

2. Напредъкът във умствените способности

а) Ръчният труд развива наблюдателността. Той заставя и привиква детето да вижда добре, да спира вниманието си върху подробностите, да мери и изчислява съ точност.

б) Той развива асоциационна способност. Допринася за интелектуалното му развитие, свързвайки мускулното действие съ мозъчното усилие, довежда го до сравнения, не на абстрактни идеи, но на конкретни отношения между разните физически сили и средствата, съ които разполага.

в) Той развива въображението му. Детето трябва да види предварително, какъв ще бъде предмета, който смъта да направи; то трябва да го нарисова точно, после да го изработи, т. е. да даде на своята мисъл една форма доловима и точна.

г) Той развива неговото мислене. Наистина, ръчният труд открива както научната метода, така и ролята на науката във живота. Той показва умалено това, което цълият живот ще трябва да осъществи във голъм размах: единението между теорията и практиката; какъ теорията се ражда от труда и опита; какъ, следъ това, теорията може и трябва да осветли, да направлява, да издигне труда, да се избъгнат слъпитъ напипвания и несръчности, за да се осъществи формулата на икономията: максимумъ полезни резултати, минимумъ излишни усилия.

3. Напредъкът на психическите способности изобщо

а) Ръчният труд съществувва за координиране на способностите. Той поставя във действие всички органи, всички съжива, всички функции на тялото. Тяхната концентрация при изпълнението на даден планъ е едно отлично средство да се упражни детето във системна и правилна дейност.

б) Приспособление. Всъко приспособление е едновременно научване, усъщане, сравнение, обсъждане и откритие. Неговата цел е да се пригоди срѣдата въ служба на индивида. Срѣдство е: да се пригоди индивида къмъ природнитѣ закони, които управляватъ свѣта. Ржчниятъ трудъ изпълнява тѣзи условия. Той подбужда изобретателния духъ на детето, било като твори предмети, изобретени отъ него, било като открива срѣдствата, нуждни му да се справи съ техническитѣ трудности, които то среща. Кой не познава щастieto, което изпитватъ децата, когато измислятъ и създадатъ нѣщо издържано, което говори по ясенъ и конкретенъ начинъ за тѣхната изобретателностъ и постоянство? А удоволствието отъ работата е единъ неоспоримъ белегъ, че тази работа е по пжтя на напредъка.

в) Естетиченъ усѣтъ. Може да се прибави, че ако вкусътъ за хубавото се ражда отъ усѣта за редъ и нагодяване нѣщата къмъ тѣхнитѣ цели, предметитѣ, които сж продуктъ на личния детски трудъ, допринасятъ твърде много за събуждане, формиране и развиване на естетичния му усѣтъ.

В. Мораленъ и социаленъ напредъкъ

1. Ржчниятъ трудъ развива искреностъта. Въ конкретната работа нѣма измама, нѣма какво да се крие. Единъ предметъ е направенъ или добре или зле. Отъ това следва, че нѣма нищо, което би позволило по-добре на педагога да си даде смѣтка за моралиния характеръ на дадено дете отъ това — да го види когато то работи съ собственитѣ си ржце.

2. Поради това и съревнуванието почива на здрави основи, било когато се касае едно дете да сравнява работата си съ тая на другитѣ деца, било когато детето сравнява една сегашна своя работа съ минала такава, аа да даде смѣтка за извършения напредъкъ. Тукъ нѣма мѣсто за неоснователна хвалба.

3. Този, който е успѣлъ да изработи нѣщо добре, има, въ отплата, една увѣреностъ, едно съзнание за това което е и което може да извърши. И това съзнание е най-добриятъ лостъ за прогреса и действащата сила за постигане успѣхъ въ живота.

Задоволството, че е могло да направи нѣкой полезенъ предметъ е единъ отъ необходимитѣ етапи въ възходящото развитие на детето. Ако ржчниятъ трудъ убива фалшивата гордостъ, той величае законната и здрава гордостъ.

4. Да забележимъ, че къмъ ценението на сѣтливото, за което говорихъ преди малко, се прибавя уважението къмъ самия работникъ. Детето разбира, че действуването струва повече отъ говоренето, че вѣрното познание и практика на даденъ простъ занаятъ иматъ по-голѣма цена отъ най-красноречивата теория. То не ще гледа на простия работникъ като на низко стоящъ и цѣлятъ му бждещъ погледъ върху социалнитѣ и работнически въпроси ще стане по-правиленъ и по-справедливъ.

5. Може сжщо да се събуди алтруизъма, като по-голѣмитѣ ученици помагатъ въ работата на по-малкитѣ ученици.

6. Друга точка, която ми изглежда отъ най-голѣмо значение, е тази: психофизиолозите сж признали отдавна, че физическата дейностъ на детето се отразява на неговитѣ психични способности. Както моралниятъ характеръ на детето се открива въ начина на ржчната му работа, сжщо тѣй привичкитѣ на ржчния трудъ ще се предадатъ на висшитѣ дейности на духа, тѣ съдействуватъ за формиране на характера. И ние ще откриемъ тукъ закона на прогреса: диференциацията и концентрацията. Въ областта на ржчния трудъ диференциацията се проявява въ една ловкостъ и гѣвкавостъ все по-голѣми; концентрацията пъкъ — въ една твърдостъ, увѣреностъ, точностъ, издържливостъ и едно растящо постоянство. И ето отражението на тѣзи качества въ духовната областъ на характера. Ще настѣпни диференциация въ чувството на материалнитѣ и социални възможности; трѣбва, наистина, въ живота да знаемъ да се приспособяваме къмъ нѣщата и хората, къмъ природнитѣ сили, къмъ характера на нашия близъкъ; не трѣбва да изискваме отъ тѣхъ невъзможното. Отъ друга страна, не бива да отстъпваме задъ известни граници. Отъ тамъ — и необходимостта отъ концентрация на характера, т. е. — на твърдостъ, на себевладение, на енергия, на увѣреностъ въ разпознаване на доброто и въ стремежа къмъ него.

Отъ тази гледна точка, употребата на ржчна дейностъ е истинско училище на морална култура.

7. Най-после, ржчниятъ трудъ, повече отъ всѣки други, дава възможностъ да се развие сътрудничеството, отъ което се ражда чувството на солидарностъ и на нейната важностъ въ свѣта. Нѣма раздѣление на труда безъ трудящи се. Трѣбва да си дадемъ смѣтка чрезъ самия нашъ погледъ, или по-добре, чрезъ нашето лично действие да разберемъ различието, което съществува между тѣзи два начина: отъ една страна, една редица различни действия насочени къмъ осъществяването на дадена целъ и извършени отъ единъ човѣкъ; и отъ друга — тази сжщата редица отъ действия извършени въ съгласие отъ много работници. Който не е изпитвалъ този опитъ, не ще може никога да добие „социалния усѣтъ“. Било че се касае за градинарска работа, за копане, или ако се поставя нѣкоя театрална пиеса, да се изработватъ нейнитѣ костюми и декори, ще се види до каква степенъ едно ржководено сътрудничество може да направи чудеса; ще се научи да се познаватъ условията, при които едно сътрудничество може да бжде действително и ефикасно. Тогава само можемъ ясно да видимъ, въ какво се състои сжщината на социалния прогресъ.

Отъ френски: *Хр. Нейчевъ*

1019/955
Ж. Годоровъ.

Чуждото дете

— Какo Недке, како Недке ма, хей, како Недке!
— Кой вика?
— Излѣзъ, — учителѣтъ пита за васъ.
— Триейки рѣце о престилката си, Недка се показа на вратитѣ недоволна. Тя мислѣше, че нейниятъ Митко е направилъ нѣкоя пакостъ въ училище.

— Добъръ день!

— Добъръ день!

— Нали у васъ слугува Денчо Григоровъ?

— Да, у насъ. На работа е сега, — успокои се Митковата майка. — Защо ти е?

— Той трѣбва да посещава училище, — поясни учителѣтъ. — Дѣдо Йоцо го прашаше миналата година. Вие, новитѣ му господари, ще трѣбва и тая година да го освобождавате отъ работа по време на учение. Пъкъ и той е толкова малъкъ, каква ли работа може да върши!...

— Не зная нищо, — отсѣче Недка, — питай мжжа ми. Но Денчо ни е слуга и...

— Вѣрно, но нали детето е сираче. Не може слѣпо да го оставимъ. Пъкъ и учи се. Ратайче, мѣничко такова, а миналата година съ шесть премина. Казватъ роднина ви биѡ.

— Ехъ, роднина! Всѣки за себе си. — Недка бѣше недоволна да хвалѣтъ Денча предъ нея, когато нейниятъ Митко бѣ преминалъ съ три и бѣ изобщо лошъ ученикъ.

— Азъ искамъ да го дадете на училище, — настояваше учителѣтъ. — За книги нѣма да се грижите. А когато много ви е нуженъ, на училище нѣма да го прашате. Но нека се знае, че е ученикъ.

— Говори съ мжжа ми, — повтори Недка, като знаеше, какво ще внуши на мжжа си, въ връзка съ учението на Денча.

Учителѣтъ разбра, че новитѣ господари нѣма да пустнатъ Денча доброволно на училище и отиде да се срещне съ Недкиния мжжъ въ кръчмата.

* * *

— Денчо бѣ, защо си не направишъ гайда? — питаше сжщия день вечерѣта Митко. Денчо току що бѣ свирилъ на собствено-ржчно отъ него изработена бжзова цафара.

— На гайда е сжщо като на цафара, — обясни Денчо, — само ще духашъ на друго мѣсто. Но, добре че спомѣна гайда, та ми дойде на умъ за царвулитѣ. Нали знаешъ: „Царвули нѣма — за гайда пита“. Чакай да си направя закачкитѣ на царвулитѣ. Какво учихте днесъ, Митко, и пита ли учителѣтъ за мене?

— Ба, зоръ му е за тебе!

— А азъ кога ще трѣгна на училище, лелѣ Недке?

— Хайде, хлѣбъ нѣма да яде, а пъкъ ученъ ще става, — сопна се лелята.

„Царвули нѣма, за гайда пита“, — присмѣ се Митко. — Ти си глупавъ бе, Денчо. Де да ми е азъ да не ходя на училище! То восоветѣ е триста пѣти по-хубаво.

— Така, при това богатство, воловаръ ще ставашъ,—смѣмра го майка му.

— Какво, министъръ ли искашъ да стана?

— Съ тоя умъ и пждаръ нѣма да станешъ.

— Денчо постави една сжчка въ огъня, защото леля му би се скарала, ако постави повече, извади отъ торбичката си връвъ и шило и се зае да поправи царвулитѣ си. Сжчката се сгърчи на червенитѣ вжглени, пламна и залѣ съ обилна свѣтлина цѣлата стая. Недка се развика:

— Ти сватба ли правишъ съ тоя огънь, бре!

И да би искалъ да отговори нѣщо, Денчо не би успѣлъ. Въ тоя моментъ влѣзе Спиро, Митковиятъ баша, и още отъ вратата завика:

— О, хо-о! Тука свѣтнало като електрика.

— А ти кжде се мотаетъ до сега? — заяде го жена му.

— А Денчо, започна Спиро, безъ да обръща внимание на жена си, — ела да цѣлувашъ ржка! Донесълъ съмъ ти книги и отъ утре си ученикъ. Сега ида отъ учителя. Хайде, да ти е честито!

— Ти добре си се сѣтилъ да купишъ книги на чуждото дете, а питашъ ли дали твоя синъ има книги!

Денчо остана съ отворени уста и гледаше плахо на вуйчо си, който, безъ да престане да се усмихва, изпрати децата вънъ за да затворятъ вратника, който той ужъ забравилъ да затвори. Митко и Денчо като котки се изгубиха въ тъмнината. На саме съ жена си, Спиро заговори, безъ да се усмихва, но и безъ да слѣзе отъ лицето му изрази на неочаквано вдъхновение.

— Недке, учителътъ е добъръ човѣкъ. Води ме на училище и до сега приказвахме съ него. Той дава безъ пари книгитѣ на Денчо. Искаше това само азъ да си зная.

„Нека, — казва той. — Денчо си помисли, че вие сте му купили книгитѣ. Ще ви се радва и нѣма така да му е мжно, че е сираче“. Домилѣ ми, знаешъ. . . Нека учи детето! Отъ нашето крило е.

— Ако е отъ нашето крило, та отъ сърдцето ми не се е откъснало. Ти остави учителя. Той получава 2,000 лева. Може и да говори и да дава. Нашата е друга.

— Защо си туряшъ грѣхъ на душата, жена? Гладни ли ще умремъ? Ти знаешъ, че учителътъ е беденъ човѣкъ. Сама си ми разправяла това.

— И просякъ ще трѣгне, като си не знае смѣтката,—заяви Недка съ тонъ, който бѣше първото доказателство, че тя нѣма да позволи по-никой начинъ да стане волята на учителя. Децата се върнаха и разговорътъ се прекъсна.

* * *

На сутринята майката събуди Митка за училище. Той се разсърди, че не сж го събудили по-рано, та да иде на

полето съ Денча, защото въ училище не били учили „още нищо“. Майка му казала, че ако се води по ума на Денча, ще стане воловарь, като него. На Митка му бѣше омръзнало да обаря тѣя постояненъ доводъ на майка си. Той премълча и отиде на училище, но нищо не можа да го разубеди отъ това, че на Денчо е по-весело съ воловетъ и цафарката на полето, отколкото нему въ училище. Спомни си, че Денчо има книги сега и самъ си призна, че не ги мрази, когато тѣ сж на полето и когато сж въ ржцетъ на Денча. Митко, дори знаеше нѣкои приказки, стихотворения, пословици, скоропоговорки, които бѣше заучилъ отъ Денчо. Само тѣхъ той признаваше, и само тѣхъ обичаше да повтаря.

Денчо вече не отвори дума за училище. Къмъ торбата си той прикачи собственоръчно изплетената отъ павитъ кошничка съ форма на чанта, въ която си държеше книгитѣ. Наредъ съ тѣхъ стоеше и цафарката му. И слѣпецъ би доловилъ радостта му, ако не въ влажния погледъ, то въ трепета на гласа и въ тържествуващата пѣсенъ на неговата цафарка.

* * *

Една вечеръ Митко скланияше майка си да му позволи на другия день да не ходи на училища, а да придружи Денча съ воловетъ.

— Имаме, — лъжеше той, — пѣние и гимнастика, та на праздно ще ходя на училище. Но предъ ученолюбивата майка и това не помагаше. Тогавя Митко откри на майка си, че учителката се срѣщала съ Денча на полето и говорила съ него: — Предъ всички ученици, — твърдѣше Митко, — учителката каза, че Денчо знае по-добре отъ всички насъ, третоотдѣленци, и да чете, и да пише, и да смѣта, при все че е за второ отдѣление и не ходи на училище. Пустни ме мамо, на полето съ Денчо. Искамъ и азъ да стана добъръ ученикъ.

Майка му знаеше много добре, защо му е толкова „домилѣло“ учението, затова не даваше и дума да става за отиване съ Денча. Митко се опита да измоли разрешение отъ баща си, но той заяви, че вече и Денчо трѣбва да ходи на училище, иначе щѣли да го глобятъ. Недка подскочи:

— Какъ, та ние да не сме го родили?

— Така е законътъ, — отговори Спиро.

— Законъ? Това си е отъ учителя . . .

— Не е отъ учителя — азъ прочетохъ: „Всички господари да пратятъ децата на училище. Ако не — то първоначално глоба 20 лева, после — 100 лева“, — процитира важно Спиро.

Недка млъкна, но кипѣше.

Не може, — сърдито каза тя, — нѣма да ценяваме новъ воловаръ я!

— Да, но трѣбва да платимъ глобата, — възрази мжжътъ. Той се надѣваше съ това да убеди жена си, но тя не се даваше.

— Ще я платимъ, но отъ носа му ще изкараме тия пари, — заяви тя, и добави: — Утре нѣма да откупуваме човѣкъ за орѣ-

хитъ. Нека и той да ги брули. Ще откара и воловетъ да пасатъ.

— Кжде може Денчо да брули оръхитъ ма, жена? Малко дете, едва остенъ върти, та бухалкитъ ще вдига, по дърветата ще се катери.

— Хайде, не го защитавай! Какъ може цѣлъ день книги да чете и на цафара да свири, а едни оръхи не може да обрули.

— Ще падне детето отъ нѣкое дърво за грѣхотитъ да умре и . . .

— Е, свѣта съ него нѣма да се изгуби. Утре детето ще отиде въ орѣшака, па да става каквото ще. Ти, Митко, да не си се помѣкналъ утре съ него, че после! . . .

— А, това ми е работа, — воловаръ и кестеняръ да ставамъ, — отговори съ пълна готовность Митко, който бѣше успѣлъ да вземе твърдо решение на другия день, въпрѣки всичко, да избѣга отъ училище. Него и безъ това го привличаха и полето, и игритъ съ Денча, и цафарката, но да се брулятъ оръхи, да се гонятъ катерици и да се вика отъ високитъ върхове „е-хооо“ . . ., това Митко обичаше повече отъ всичко и ищо не можше да го задържи въ училище.

* * *

Недка разчисти чардака, кждето трѣбваше да бждатъ изсипани орѣхитъ и седна да шие нова ризка на Митка. Най-сетне и тя се почувствува доволна майка. Тая сутринъ Митко съ такова думи се зарече да стане голѣмъ човѣкъ. Не иска да чуе за Денча и воловетъ. „Дай ми, каза, майко повече хлѣбъ и сирене. Искамъ на обѣдъ да остана въ училище, да си чета уроцитъ, та чакъ довечера да се върна“. И тя му сви въ зеленъ листъ сирене и хлѣбъ и го изпрати, доволна отъ него, чакъ до долната чешма. Тя шиеше и изъ ума ѝ не излизаше Митко. Шестъ години тѣ нѣмаха деца. Спиро е добрякъ, та я не изпжди, както правятъ другитъ мже, когато женитъ имъ сж бездетни. Но пакъ животътъ имъ по онова време бѣше тежъкъ. Свекърва ѝ бѣше жива и току я бодѣше съ най-жестоки думи. Недка бѣше станала слаба и зла. Една година искаше да се отрови, та, погълна две лъжици солъ, но си остана жива и се отказа отъ намѣрението да мре. Когато Митко се роди, като че ли Недка за втори пжтъ се бѣше родила. Животътъ, който бѣше заключилъ своитъ радости за нея, отново се разтвори, и тя стана жена, като всички жени, и майка, като всички майки. Тя не даваше ръсъ да падне на Митка: свадѣше се съ съседитъ и мжжа си, работѣше като робиня, все за него. А ето, той сега е ученикъ, и то добъръ ученикъ. Тя сложи на едно столче ризата и започна да копира съ оловена лъжица нѣкаквъ старъ шевъ отъ преплетени сини и червени конци.

— Какъ Недке! Какъ Недке, ма?

— Кой е?

Махленскитъ деца се бѣха върнали отъ училище и я викаха да ѝ кажатъ, че Митко напустналъ училището и отишелъ въ орѣшака.

— Така ли? — Сега ще го науча какъ се бѣга отъ училище! Тя заключи вратитѣ, зарови ключа до стената, за да го намѣри Спиро, когато се върне отъ града, и бързо се упъти за извънъ село. При долната чешма се бѣха събрали набързо жени. Недка чу да охкатъ и да окайватъ нѣкого.

— Боже, Боже, горкото! За дете ли е тая работа — Като видѣха Недка, хукнаха къмъ нея.

— Леле, Недке, какво сте направили, ма!?

Вашето дете паднало отъ голѣмия орѣхъ. Единъ Господъ знае... Сега мина пждаря. Отиде на общината. Може, — казва — и смъртъ да е. Кървава пѣна има на устата... Недка изрева, като хвърлена въ огънь, разбута женитѣ и съ всички сили се затича къмъ гората. Струваше ѝ се, че цѣлото село е въ пожаръ и пламъци я лижатъ отъ всички страни.

— Митко, сине!...

Последваха я жени и момичета, но тя ги надвари и тичаше съ развѣнни коси напредъ, като луда.

Подъ голѣмия орѣхъ тя завари цѣла върволица. Предъ нея децата се прѣстнаха като подплашени птички. Въ ржцетѣ на учителя, който седѣше на тревата, Неда видѣ едно малко, разсѣблѣчено тѣло. Учителътъ мокрѣше съ дланъ загорѣлото му челце и говорѣше нѣщо презъ сълзи.

Майката изпищѣ и се просна на тревата въ нозетѣ на учителя...

— Сине! — зариде тя и всички наоколо захълцаха.

Никой не се приближи и всички я гледаха съ недоумѣние. Тя издърпа раненото дете изъ ржцетѣ на учителя и зарева като смъртно ранена, безъ да разбере, че държи не свое дете. Нѣкой високо заплака до нея и я задърпа за рамото...

Тя вдигна глава. Митко се прилепи до нея:

— Мамо, мамо, Денчо се уби... и Митко заплака така, че сълзи като плодове падаха отъ очитѣ му.

Недка разтвори широко очи и като побъркана застана:

— Митко, охъ, сине, какво сте направили? Казаха ми, че ти си се убилъ.

Тя се надигна да стане, като все още държеше Денча на ржце. Учителътъ приближи и посѣгна да го вземе. Недка понечи да го даде, но неочаквано спрѣ. Тя бѣше прегърнала малкото тѣло по ризка съ такава скръбъ, самозабравяне и любовъ, че ѝ бѣше невъзможно да го отдѣли отъ гърдитѣ си и да го даде другиму. Струваше ѝ се, че това дете е откъснато отъ нейното сърдце, че това е втори Митко.

— Боже, грѣхъ ми на душата, — говорѣше, като пробудена отъ сънъ, тя. — Учителю, остави ми детето.

Тя изтри съ ржка капкитѣ вода отъ странитѣ на раненото дете и едва тогава забеляза, че то диша.

— Боже, та то е живо!

Мжно е да се каже, какво стана въ нейното сърдце. Разтреперена тя притисна още по-силно детето до гърдитѣ си и въ сърдцето ѝ загоря огънь на разкаяние и любовъ.

И се наведе та цълуна презъ сълзи лицето на малкия мъченикъ, който все не отваряше очи.

— Хайде да си вървимъ, каза тя, като увивзше боситъ Денчови крака въ престилката си.

— То ще оздравѣе, нашето сиромашко дете! — промълви тя и тръгна напредъ.

Всички я последваха.

Последенъ вървѣше. Митко. Той носѣше малка кърпена торбичка, къмъ която имаше привързана кошничка, като чанта за книги, и една малка цафарка, още топла отъ свирене.

— Тя е здрава, Денчо пакъ ще свирѣ на нея, — си рече Митко, като постави цифарката на най-скришното мѣсто въ пазвата си и тжжно тръгна следъ другитъ.

Сл. Стефановъ

Нѣколко думи за методата на обучение по природознание

Нѣма и не може да има универсална метода за обучение, пригодна за всички училища, за всички учебни предмети и за всички учители. Нѣма и не може да има една универсална метода, даже и за една и сѣща учебна дисциплина. Нали методата е само пѣтя, срѣдството, чрезъ което-се стремимъ да достигнемъ известни образователни цели? Ясно е, че съобразно поставенитъ цели, ще се мѣнятъ и методитъ, чрезъ които ще ги реализираме. Но и това не е всичко. Стремейки се къмъ една и сѣща цель, ние често сме принудени да отидемъ до нея по различни пѣтища, въ зависимостъ отъ различнитъ условия, въ които сме поставени да работимъ. При избора за методата, съ която ще работимъ, голѣмо влияние оказватъ следнитъ обстоятелства: 1) *Съдържанието на учебния материалъ* за дадена методична единица. Така напримѣръ, ние не можемъ да употребимъ една и сѣща метода за урока „*понижаване на сѣмето*“ и този за „*законитъ на наследствено стѣта*“ и др. 2) *богатството или бедността на кабинета* по естествознание; 3) *побготовката на ученицитъ*; 2) *годишното време* и др. и др.

Въпрѣки това обаче, относно методата на обучението по природонаучнитъ предмети има едно *принципно изискване*, о което трѣбва да се придържае при всички условия. Това е, *нашето решително и отрицателно стачовище срещу всѣко книжно-словесно, схоластично, или догматично обучение, което откъсва науката отъ живота*. Учителътъ е длъженъ да организира лабораторни занятия, да организира по възможность повече екскурзии, дисекции на животни, събиране и монтиране на колекции отъ животни, растения и минерали (скали) и др. — *изобщо, да си подготви навреме всички необходими и разнообразни нагледни пособия*. Основниятъ и най-важенъ принципъ, който трѣбва да има най-широко приложение при естествено-научното обучение, е нагледността

или предметният принцип. А това ще рече, че учителят трябва да постави обучението, до колкото това е възможно при днешните условия, *на изследователски основи.* Той трябва да обучава съ факти, а не съ думите за, тѣзи факти. Ето защо, той трябва да представи на вниманието на учениците преди всичко *живи или естествени обекти*, а не тѣхните препарати, модели, картини и др. При това тѣзи обекти ще трябва да бждат въ такъво количество, че на всѣки 2—4 или 6 ученика да се пада по единъ обектъ за наблюдение и изследване. Всѣкога, когато учителят може да направи това, той е джъженъ, той трябва да го направи. Тука не му е мѣстото да посочваме какъ може да стане това. Всѣки учителъ, споредъ мѣстните условия, ще се стреми да задоволи тази насжщна нужда на обучението по естествознание. Това е особено лесно за по-малките градове и села. Не се препоржчва да си служимъ само съ единъ обектъ и да го разнясаме изъ цѣлия класъ или, още по-зле да го пустнемъ между учениците за разглеждане. Такава постановка издъно разрушава учебния процесъ, тѣй като учениците обикновено не слушатъ учителя, а сжщевременно повърхностно разглеждатъ обекта. Следъ като сме раздали обектите на учениците, ще трябва да ги оставимъ, известно време, спокойно да ги наблюдаватъ и тѣ сами да ги опишатъ или даже да откриятъ известни съотношения. Не се препоржчва учителят да почне да описва това, което учениците наблюдаватъ, понеже никой нѣма да слуша разказа на учителя, а освенъ това образователната стойност на подобна, до голѣма степенъ догматична работа е много малка, почти никаква, тѣй като се нарушава основниятъ и най-важенъ днесъ дидактиченъ принципъ *на активностъ и самодейностъ.* Така, че учителовото описание, въ подобни случаи се явява не само излишно, но и вредно отъ дидактическо гледище. Но понеже децата често не знаятъ какъ да подхванатъ, отгде да разгледатъ раздадения имъ за разследване обектъ, ще трябва учителят да ги подпомогне. Това може да стане по различни начини, по различни пжтища, стига той да е вещь въ своята специалностъ.

Може напимѣръ, следъ като учителят е раздалъ обектите за една *лабораторно-изследователска работа*, чрезъ редица въпроси, да привлѣче вниманието на учениците върху най-важните моменти, които иматъ значението за изучаване свойствата на дадения обектъ. Следъ като всичко, което е важно бжде видено и изтъкнато, изяснено и допълнено чрезъ разни схеми, рисунки и др., учителят дава указание за по-нататъшните наблюдения и изследвания. И така, *учителят се явява като ръководител на тази лабораторна работа, подтиквайки активността и инициативата на учениците.* При една подобна работа безсъмнено образователните резултати ще бждат много по-ценни, отколкото при оная работа, при която на преденъ планъ стои *разказътъ на учителя.* Учителят може да си послужи съ разказъ само тамъ, кждето това е необходимо. А това ще стане въ всички случаи, когато възъ основа на фактическите знания на учениците нужно е да установимъ нѣкакви връзки, зависимости или

съотношения. За нашите природни науки такива сж напиримър: съотношенията между формата и срѣдата, между органа и неговата функция, или органите по между имъ (*биологиченъ принципъ*), или между самите организми (*еволюционенъ принципъ*).

Макаръ и не рѣдко учениците да могатъ да схванатъ нѣкои биологични съотношения, все пакъ често тѣ не могатъ ясно и правилно да ги формулиратъ. Въ подобни случаи живото слово на учителя, увличаще всички ученици отъ класа къмъ разрешението на поставената задача (за нѣкакви съотношения и др.), може да ги застави да съпоставятъ наблюдаваните факти и да направятъ необходими логически изводи. *Само въ подобни случаи живото слово на учителя е незаменимо.* Незамѣнимо е то и тогава, когато е нужно да се охарактеризира нѣкое сложено явление, когато е нужно съ ярки багри да се нарисува картината на развитието на нѣкое учение (еволюционно учение и др.), или да се изтъкне историческия ходъ на борбата около нѣкоя научна проблема и др. Но това въ основното училище почти не се случва, или много рѣдко се случва, и то въ горния му курсъ. То има по-големо приложение въ гимназията, особено въ по-горните класове (VI, VII, VIII). Но, когато естеството на работата ни е такава, че на учениците трѣбва да дадемъ знания за факти на такива реалности, които сж свързани съ слухови, зрителни, мускулни и др. възприятия — въ такива случаи разказътъ на учителя си нѣма мѣсто, понеже той не дава и очакваните резултати.

За онагледяване на учебния материалъ, ние си служимъ не рѣдко и съ *картини, рисунки и схеми*. Това правимъ, когато по една или друга причина, не можемъ да се запасимъ съ живи и естествени обекти, или естеството на учебния материалъ е такава, че мжно можемъ да го покажемъ на тѣзи обекти. Какъ ще представимъ напиримър *крвообращението въ човѣка*, ако нѣмаше моделъ, картина или схема (рисунокъ) за това крвообращение. Сжщото се отнася и до нѣкои чуждестранни животни и растения.

Йор. Стояновъ

Разширение кръга на числата до 100

— Господинъ учителю, вземете парите отъ Маргаритка, че ще ги изгуби. Тя е донесла 100 лв. все левчета.

— Азъ пъкъ нося все десетолевки . . .

— Добре, — подхващамъ азъ, — дай, Маргаритке, твоите пари! Дай и ти, Стефчо, десетолевките си! Сега да броимъ Маргариткините и да ги размѣняваме съ десетолевките: 1, 3, 4 . . . 10 левчета.

— Какво ще правимъ съ тѣзи 10 левчета?

— Ще ги размѣнимъ за една десетолевка. (Размѣняме ги). По-нататкъ: 11, 12, 13, . . . 99.

— Да напише единъ числото 99. (Написватъ го)

— Азъ посочвамъ десетолевките, ти пъкъ посочи числото, което показва десетиците. (Сжщото правимъ и съ левчетата).

— Като сложимъ при 99 лв., едно левче, колко лв. ставатъ?
 — . . . Сто лева!
 — Какво ще направимъ съ десеттѣ левчета? А съ десеттѣ десетолевки?

— Десеттѣ десетолевки ще размѣнимъ за една стелевка.
 Кой има сто лева?

— Азъ.

— Азъ . . .

— Да напише единъ числото 100! Какво ни показва първата нула?

— Първата нула ни показва, че въ ржката не държимъ левчета? А втората? (Че не държимъ десетолевки). Числото едно пъкъ ни показва, че държимъ една стелевка. (Усвоява се).

— Сега държа две стелевки, колко лева правятъ? Какъ се пише? Защо сложихме отпредъ двойка? и т. н. написваме ги въ отвесенъ редъ така:

200

300

400

500

600

700

800

900

— Колко лева правятъ 10 стотици? И тѣхъ трѣбва да размѣнимъ за една хилядарка. Какъ се пише хиляда? Колко показваше първата нула? А втората? Ами третата какво ще показва? (Обръщаме внимание, какъ се подрежда числото хиляда подъ другитѣ числа).

— Забележете, кои числа сме посочили отпредъ! (1, 2, 3, 4, 5, . . .).

— Кога сме ги учили? Сега следъ всѣко отъ тѣхъ сж прибавени по две нули. Само това е новото. *Значи стотицитѣ се броятъ като малкитѣ числа.*

Упражнения:

— Да излѣзатъ двама. Единъ ще брой отъ 100 до 1,000, а другъ ще показва числата! Сега пъкъ другия ще брой отъ 1,000 до 100!

— Излѣзъ, Митко! Излѣзъ и ти, Сашко! Митко ще брой отъ 100 до 1,000 презъ една една стотица, а Сашко ще показва! Сега пъкъ Сашко да брой отъ 1000 до 100 презъ една стотица, а Митко да показва.

Стотици и десетици

Вече събираме най-усилено пари за тетрадки, моливи и др. Трѣбва да направимъ смѣтка на паритѣ си. Азъ отдѣлямъ една стотица, слагамъ до нея една десетица и питамъ:

— Колко лева сж тука?

— . . . 110 лева.

— Знае ли нѣкой отъ васъ, какъ ще запишемъ числото 110?

— Азъ зная, г-нъ учителю, азъ зная да пиша числата до хиляда още отъ първо отдѣление, — хвали се Атанасъ, който е капацитета по смѣтане.

— Че кой не знае да напише сто и десетъ? — пита Веска, като че ли въ това нѣщо нѣма нищо трудно.

— Добре, — ела, Веске, напиши го!

Веска го написва безъ усилие.

— Ето ти, Веске, паритѣ. Сложи столевката на дѣската върху число! . . . Сложи и десетицата на мѣстото си! Веска слага правилно монетитѣ.

— Каква монета нѣмаме?

— . . . левчета.

— Затова и на мѣстото имъ е написана нула, г. учителю, добавя веднага Дянко.

— Веске, къмъ тѣзи пари азъ ти прибавямъ още 10 лева. Кажи, колко лева ти ставатъ!

— Сто и двадесетъ, — отговаря Веска.

— Можешъ ли да напишешъ числото 120? Сложи монетитѣ на мѣстата имъ! . . .

Така образуваме, четемъ и пишемъ числата до 190.

Къмъ деветдесетѣ лева прибавяме още 10; размѣняме ги за стотици и ги прибавяме къмъ стотицитѣ. Прибавете къмъ дветѣ стотици още десетъ лева, четемъ числото и го пишемъ. Понеже отъ първата стотица новото имъ е уяснено, нататѣкъ работимъ само по аналогия:

— Ами, като прибавимъ при 210 лв. още 10 лв. колко лева ще станатъ? Какъ ще напишемъ числото 220 лв.? Поставете монетитѣ на мѣстата имъ надъ написаното число! Числата отъ 110 до 200 сж написани въ една колона. До тѣхъ пакъ въ отвесна колона написваме числата отъ 210 до 300.

— Внимавайте, въ първия редъ все по колко стотици имаме.

— . . . все по една стотица.

— Я четете десетицитѣ (10, 20, 30, 40). Кога сме учили това?

— Ела, Милчо, напиши надолу до тая редица числата отъ 10 до 90! Въ първата редица имаме все по колко стотици? А въ втората? Сего колко стотици трѣбва да прибавимъ къмъ тази редица?

— Трѣбва да прибавимъ по три стотици, — отговарятъ всички.

— Пиши, Милчо, и чети високо.

— Милчо почва: триста и десетъ, триста и двадесетъ, всички подемаатъ: триста и, тридесетъ . . . триста и деветдесетъ.

Милчо пише подъ 390 нови 3 стотици и се чуди, какво да сложи.

— Изтри тритѣ и пиши точно 400, — добавя Свѣтла, — нали 90 и 10 праватъ 100; три стотици и една стотица . . .

— Дончо да напише нова колонка отъ 10 до 90 и да имъ прибави стотица.

— Сега ще бжде 410, 420 . . . подхващатъ всички.

— После 510, 520, . . . па 610, 620 все така до 1,000.

Упражнения:

1. — Излѣзните Ники и Георги. Ники ще се обърне гърбомъ къмъ дъската и ще брои отъ 110 до 300, а Георги ще показва числата. Сетне пъкъ Георги ще брои.

2. — Евгения ще брои отъ 500 до 700 презъ една десетица, а Виктория ще ги посочва.

3. — Марко ще брои отъ 1,000 до 800, а Дончо ще показва числата.

При това броене повечето ученици бъркатъ при преминаването отъ една стотица къмъ другата: 820, 810, 800 (а нѣкои бъркатъ и произпесятъ 700. Тази грѣшка я правятъ сравнително малко ученици). Следъ 800 обикновено казватъ 890 вмѣсто 790. Това трѣбва да имъ се обясни съ написанитѣ на дъската числа.

4. — Изкарвамъ по двама ученици и искамъ да видя, кой по бърже ще намѣри произнесеното отъ менъ число. Колкото по-добре е усвоена стълбицата на числата, толкова по-лесно се намира. (До произнасянето на числото, ученицитѣ сж гърбомъ къмъ дъската). Едни ученици почти веднага се отправятъ къмъ съответната колона, други я търсятъ, а трети просто броятъ числата, докато стигнатъ до търсеното, ако не го забравятъ до тогава (но такива ученици рѣдко се случватъ). За да разнообразя играта правя следната хитрина — гледамъ въ колоната на 800 и 900 ужъ чета, а произнасямъ числа отъ 100, 200 и 300. Подмамени отъ моя погледъ, много ученици тръгватъ първомъ къмъ тия колони наждето съмъ гледалъ.

Стотици, десетици и единици

Както въ горнитѣ два случая, така при тоя случай, а така сжщо трѣбва да бжде при всички случаи по смѣтане — да се изхожда отъ детския опитъ, т. е. да се използватъ най-разумно всички случаи, които се налагатъ, така да се каже, сами на ученика. Тѣзи случаи не могатъ да бждатъ предвидени въ никое ръководство, защото сж тѣсно свързани само съ отдѣлни ученици и отдѣлни моменти. По тая причина началото на учебната година е много благоприятна за тая цель — тогава ученицитѣ иматъ най-много възможность да смѣтатъ. Азъ използвамъ винаги тоя случай за да разширявамъ кръга на числата.

Днесъ донесоха пари за отдѣлни учебници и последнитѣ ученици. Азъ събирамъ паритѣ и подканямъ ученицитѣ да ги броимъ гласно. По-едритѣ пари броимъ докато сме още подъ стотица, а по-дребнитѣ (левчетата и двулевкитѣ), оставямъ за числата надъ 100. Като отброявамъ 100 лв., размѣнямъ ги съ столевка, после прибавямъ едно левче и питамъ:

— Колко лева сж сега?

— . . . Сто и единъ лева.

Прибавямъ още единъ.

— А сега?

— . . . Сто и два.

Така слагамъ по едно левче докато всички почватъ да броятъ съ леснина. После слагамъ двулевки.

Броя до тогава, до когато на всички омръзне, т. е. докато го разбератъ всички. Впрочемъ, това нѣма да се много забави.

— Сега азъ ужъ ще слагамъ по едно левче, а вие бройте (210, 211, 212). Сега само Петъръ да брой, а вие внимавайте и т. н.

— Научихме се да броимъ до хиляда, сега пѣкъ да се научимъ да пишемъ всички числа до хиляда.

Взимамъ една столевка и една десетолевка и питамъ:

— Какво държа?

— Една столевка и една десетолевка.

— Колко лв. сж?

— . . . 110.

— Да го напише Сашко!

— Защо сложихме накрая нула? (Отг. Защото не държа левче). отнемамъ и десетицата.

— Какво държа сега? Колко нули ще напишемъ? Защо?

Взимамъ 1 ст. 1 дес. и 1 левче. Подредени както се пишатъ.

— Какво държа? Колко лв. сж? Ако напишешъ това число, ще има ли въ него нула? Защо нѣма да има?

Взимамъ 1 ст. и 1 левче. Така че между тѣхъ да се вижда праздно мѣстото на десетолевкитѣ.

— Какво държа? Колко лв. сж? Ако напишемъ това число, ще му сложимъ ли нула? Защо? Значи, ако не държа десетолевка на мѣстото ѝ ще сложимъ нула. Ако не държа левче то и на неговото мѣсто ще слагаме нула.

— Хайде да си поиграемъ сега съ паритѣ. Вие ще ми казвате, къде ще бжде нулата?

Взимамъ 1 ст. и 3 левчета.

— Къде ще бжде нулата? Защо?

Взимамъ 1 ст. и 1 десет.

— Къде ще бжде нулата? Защо?

— Излѣзъ, Пенке. Какво държа въ ржката си?

— . . . една столевка и 1 левче.

— Колко лв. сж?

— . . . Сто и единъ.

— Хайде помисли и напиши числото сто и едно.

Пенка го написва безъ грѣшка.

— Защо сложи нулата въ срѣдата? и т. н.

Така пишемъ числата докато имъ омръзне, т. е. докато го разбератъ всички. Числата се пишатъ едно подъ друго. Изпърво слагаме левчета, а сетне казвамъ „Ако сложимъ още едно левче, колко ще станатъ? и т. н. Сравняваме числата и виждаме, че задъ стотицата сж написани числата отъ 1 до 99 и че при 200 тѣ пакъ се повтарятъ. Поръчвамъ да напишатъ отдѣлно числата отъ 1—99 и казвамъ: „Ако имъ прибавимъ 3 стотици, какъ ще се броятъ?“ Ами ако ги прибавимъ къмъ 4 ст.? А къмъ 5 ст. и т. н. По аналогия ученицитѣ броятъ веднага и безъ грѣшка до 1,000.

Борисъ Джурджевъ

Нови насоки на обучението по писмено излагане

Обучението по правописъ е частъ отъ общото езиково обучение, за което по програмитѣ на общообразователнитѣ училища у насъ, е опредѣлено доста време. Общъ е повикътъ, обаче, както срѣдъ учителитѣ, така и срѣдъ родителитѣ, че тѣхнитѣ питомци заврѣшватъ основно или срѣдно образование при пълна неграмотностъ досежно българския езикъ. Не рѣдко се срѣщатъ зрѣлостници, които дори и при писане на собственитѣ си имена правятъ грѣшки. Причиннитѣ за това се съзиратъ отъ една страна въ трудността на самия правописъ и честото му и въ повечето случаи ненуждно реформиране, а отъ друга — въ подценяване значението и важността на правилното писане. Че опростяването на правописа на фонетична основа и установяването на трайни правописни форми ще доведе и до полесното му изучаване, върху това не се и съмняваме.

Ние, обаче, смѣтаме, че една отъ най-важнитѣ причини за неуспѣха при усвояването правописа на даденъ езикъ е *правилното методично постъпване при обучението*, на което ще се спремъ.

* * *

Фонетичниятъ принципъ въ българския езикъ е застъпенъ въ голѣмъ рѣзмѣръ. Една голѣма частъ отъ думи се пишатъ така, както се изговарятъ. Следователно *усвояването правилното произношение на думитѣ* ще улесни и правилното имъ писане. А това се постига съ говора и четенето и то не само въ часоветѣ по български езикъ, но и въ тѣзи по всички останали предмети, а сжщо и вънъ отъ училището.

Голѣма частъ отъ правописнитѣ особености, като писане на ѣ, ж, ъ, разнитѣ представки, наставки, препинателни знаци и пр., сж подчинени на известни граматични правила. *Усвояването на тѣзи граматични правила съ правописни особености* е втората важна работа при обучението по правописъ.

Неуспѣхътъ въ тази насока се дължи на това, че граматиката и синтаксисътъ, както въ основното училище, така и въ гимназията, се изучаватъ съвсемъ абстрактно, а не се въвеждатъ ученицитѣ въ житейския смисълъ на граматичнитѣ и синтактични форми и правила, които правятъ мисълта и писмения езикъ по-точенъ и ясенъ. Граматиката не се изучава въ връзка съ живия говоръ, четенето и писането, както е въведено и въ учебнитѣ програми, се изучава съвсемъ откъснато, самостоятелно и абстрактно-схоластично, като че ли само за себе си се изучава, а не като *помощно сръдство* за правилното овладяване устния и писменъ езикъ.

Най-после има една редица думи, чиито особености въ писаното имъ не се подчиняватъ абсолютно на никакви граматически или етимологически правила, а се пишатъ така или иначе, защото официално е прието така да се пишатъ.

За такива думи е необходима *постоянна справка въ правописния речникъ*, който, за съжаление, при работата въ класъ въ нашитѣ училища е абсолютно изхвърленъ.

Целта на правописното обучение, обаче, е правилното писане да стане навикъ за учащитѣ се, т. е. да се механизира. А това се постига предимно чрезъ *писменитѣ упражнения*, защото както говорѣтъ се учи само чрезъ говорене, така и писането трѣбва да се учи само чрезъ писане.

За писменитѣ упражнения сжщо се отдѣля достатъчно време: 2—3 часа седмично, плусъ всѣкидневнитѣ домашни упражнения.

Резултатитѣ, обаче, отъ тѣхъ сж крайно недостатъчни, защото тѣ и днесъ се водятъ по сжщия начинъ, както и презъ миналото. И днесъ почти въ всички степени на основното училище господствуватъ диктовкитѣ и преписитѣ, а свободнитѣ и полусвободни продукции се изоставятъ на заденъ планъ и служатъ само за разнообразяване на работата.

Преписването намира донѣкжде оправдание, но само въ долнитѣ отдѣления, и то единствено съ целъ ученицитѣ да добиятъ по-правилна зрителна и моторна представа за калиграфията на писмото, тъй като при преписването тѣ не раздвояватъ вниманието си къмъ съдържанието и стила на писмото, както е при свободнитѣ и полусвободни продукции. Въ горнитѣ отдѣления, обаче, и въ прогимназията, кждето има специални часове по краснописъ, преписването, било съ правописна или стилна задача, е съвсемъ излишно.

Най-безрезултатно е, обаче, обучението чрезъ диктовкитѣ, които, за съжаление, още намиратъ тъй широко приложение, особено въ прогимназията.

Съ тѣхъ обикновено се цели да се упражни и механизира изученото граматично правило съ правописна особеност или пъкъ да се направи провѣрка, доколко ученикътъ е овладѣлъ правописа на българския езикъ.

И въ единия и въ другия случай тѣ не постигатъ целта си. Защо?

1. За диктовки обикновено се подбиратъ откъслечи отъ произведенията на наши или чужди писатели. Даденитѣ правописни особености, следователно ще се срѣщатъ само въ стила и речника на писателя, а едва ли, въ тоя на ученика. А кой отъ насъ или ученицитѣ въ обикновения животъ си служи съ езика и речника на писателитѣ? — Безспорно — никой.

2. Неправилно се използватъ диктовкитѣ и като провѣрочно сръдство, както това се изисква отъ правилника и се практикува при изпититѣ за завършенъ прогимназиаленъ курсъ. Чрезъ тѣхъ може да се провѣри, доколко ученицитѣ сж овладѣли правописа на езика на писателя, отъ когото е диктуваниятъ откъслекъ, но съвсемъ не се провѣрява, до колко ученикътъ пише правилно думитѣ, съ които си служи въ обикновения животъ.

Че съ преписитѣ и диктовкитѣ се упражнява правописътъ на цѣлокупния български езикъ — това го знаемъ. Да се овладѣе, обаче, този правописъ — това е невъзможно дори и за хора съ висше филологическо образование. „Дори всички земни училища да свърши човѣкъ, пакъ не може да овладѣе напълно, до съвършенство правописа на своя езикъ“ — казва покойниятъ виденъ лингвистъ професоръ Б. Цоневъ въ своята брошура „Къмъ правописна обнова“.

За насъ е важно да се овладѣе до съвършенство правописа поне на онзи кръгъ отъ думи, съ които сп-служимъ въ обикновения животъ, т. е., ученикътъ да овладѣе правописа на своя речникъ отъ думи, а не този на писателя. Това, обаче, не се постига нито съ преписитѣ, нито съ диктовкитѣ, при които учениковата душа спи, а той самиятъ изпитва досада.

Само когато писаното излиза *непосрѣдно отъ детската душа* и обгръща неговия личенъ опитъ, когато детството въ всѣка дума, въ всѣки изразъ вижда собственото си „азъ — само тогава то не изпитва досада, а съ задоволство и интересъ сѣда да пише, като поставя въ движение цѣлата своя душа и речникъ отъ думи, чийто правописъ трѣбва да се изучи и механизира. Разбира се, въ процеса на стилното и литературно обучение, както и на цѣлокупното образование, този речникъ ще се разширява и усъвършенствува.

Явно е впрочемъ, че това се постига само *чрезъ свободнитѣ и полусвободни продукции*, които трѣбва напълно да измѣстятъ диктовкитѣ, а въ горнитѣ отдѣления и прогимназията — и преписитѣ.

На първо мѣсто трѣбва да бждатъ застъпени *импресионистичнитѣ темп*, защото детето е поетъ и творецъ предимно на онова, което го вълнува, което е прекарано презъ призмата на собственитѣ му чувства. То е именно въ състояние да затрогне душата му и да му даде импулсъ къмъ писане.

Съчиненията *по картина*, предаванетоъ *съ свои думи* съдържанието на прочетенъ или разказана случка или събитие, *превръщане стихотворна речъ въ прозаична*, приготвяне *реферати и доклади* по дадени въпроси и пр. сж сжщо удобни срѣдства за правописно и стилно обучение, както и за разнообразяване работата по писане.

Всички теми, обаче, били тѣ свободни или полусвободни, трѣбва да *изхождатъ и да застъпатъ предимно детския животъ*. Тѣ трѣбва да бждатъ интересни и да бждатъ задавани по такъвъ начинъ, че да будятъ детскитѣ чувства и да създаватъ у децата необходимия подтикъ и желание за работа.

Време е да се отърсимъ отъ старото, рутинното и при обучението по правописъ. Не чрезъ преписи, диктовки, червено мастило и двойки ще усвоятъ ученицитѣ правилното писане, а *чрезъ правилното говорене и четене, съ помощта на граматиката и правописния речникъ въ рѣка и умѣло поправянитѣ жизнени свободни и полусвободни продукции* ученицитѣ ще мо-

гатъ да усвоят до съвършенство правописа *поне на онзи кръг отъ думи, съ които тѣ ще си служатъ въ обикновения животъ.*

Само така практичните американци изучаватъ правописа на най-трудния отъ модерните езици въ свѣта — английския. И само така обучението по правописъ ще бѣде трудово (въ психологически смисълъ) и ще намѣри приложба началото на Сенека: „*Не за училището, а за живота*“.

Денчо П. Нанковъ

Първи работа при предварителното обучение по писане въ първо отдѣление

Помнете се да проникнете въ душата на първачето и вие ще се убедите, че въ нея се е загниѣдилъ страхътъ за недостатъчно сили за училищна дейностъ и оттамъ детето усѣща една потиснатостъ. Това състояние на духа се дължи до голѣма степенъ на внушението на родителитѣ, че училището е строго и неумолимо предъ детската свобода и палавостъ. Тая потиснатостъ се дължи и на мисълта у детето, че учителътъ въ училището *само ще иска* отъ него да знае да чете, пише, смѣта и т. н., а то, детето, безусловно трѣбва да извършва тия дейности.

Ако ние не вземемъ подъ внимание състоянието на духа у първачето и не се постареемъ да го освободимъ отъ всѣка потиснатостъ и смущение, а направо започнемъ да му въздействуваме съ познатитѣ намъ срѣдства за духовенъ и физически разтежъ, ние се излагаме на голѣмъ рискъ. Мога смѣло да кажа, че въ такъвъ случай ние ще имаме само безплодно пилѣне на енергия и сили.

Детето е личностъ, която трѣбва да добие убеждение за зачитане въ училище, че въобще то е нѣщо и създадено за нѣщо. Всеотдайната учителюва любовъ ще трѣбва да обгръне всички деца въ класа. Само тѣй, по законитѣ на съответствието той ще спечели любовта на самитѣ деца, а безъ такава, обучение е немислимо. На лице ли е тази любовъ, полека лека, децата ще усѣтятъ известна лекота въ душата си, ще станатъ откровени и ще разгърнатъ силитѣ си за едно съзнателно възприемане на всичко онова добро, което училището дава.

Щомъ се налага една подобна психологическа подготовка за нагаждане детето къмъ училищнитѣ условия, трижъ по-необходима е тя при началното писане, за което освенъ психологическа предпоставка, е необходима и физическа — развита ръка.

При нашитѣ условия, практиката е наложила, като традиция, началното писане да започва съ писане елементитѣ на буквитѣ, макаръ, че нѣкои чужди практики започватъ направо съ буквитѣ (Монтесори). Но за подобна работа сж необходими редъ условия, които само образцовата детска градина на Монтесори може да даде¹⁾.

¹⁾ Редакцията съ удоволствие би дала мѣсто на статия, която доказва, че въ нашитѣ Училища е приложима методата на О. Денроли.

Началното писане, писане елементитѣ, у насъ погрѣшно се нарича „предварително упражнение по писане“. Това не е „упражнение“ на нѣщо учено по-преди и сега да се упражнява, за да се доведе до навикъ. Напротивъ, това е едно истинско обучение, при което децата въ всѣки учебенъ часъ изучаватъ формата на даденъ елементъ, отдѣленъ вече отъ неговата обектна срѣда, и добиватъ сръжността да изразятъ тая форма.

Писане елементитѣ въ първо отдѣление най-подхожда да се нарече предварително обучение по писане.

Поставя се въпросътъ: кога и откъде да започне предварителното обучение по писане?

Като имаме предвидъ, че ржката на детето-първаче не е навикнала да извършва движения, каквито се изискватъ при писането, ние най-напредъ трѣбва да дадемъ възможност да се развие ржката. За тази целъ най-много ни помага рисуването.

Детето обича да рисува. Чрезъ него то дава на предметитѣ живи образи, съ удивителенъ субективизъмъ.

Дайте на детето да нарисува нѣкой предметъ, и вие ще видите съ какво увлѣчение то ще пресѣздаде предмета, съ толкова много подробности, които ние възрастнитѣ не виждаме (Клапаредъ).

Тая именно наклоностъ у детето ние използваме, за да развиемъ ржката му.

Рисуването отначало трѣбва да става на по-голѣми листове, защото ржката най-напредъ се развива въ рамото, после въ лакътя и най-после въ китката. Още въ първия моментъ приучваме децата да седятъ на чиноветѣ съ изправени гърбове, главата леко наведена напредъ, краката свити въ колѣнетѣ почти подъ правъ ъгълъ, а стъпалата поставени на опредѣлената за това дъска.

Следъ като сме вече сигурни, че ржката е годна да пише елементитѣ на буквитѣ, ние можемъ да започнемъ предварителното обучение по писане.

Явява се другъ въпросъ: откъде да започне обучението — отъ кривата или правата линия.

Ние решително заявяваме — отъ кривата.

Като изходенъ пунктъ вземаме колелцето. Най-напредъ рисуваме гнѣздо съ яйца, а после „момче кара обржчъ“. Рисуваме обржча въ блокчетата едро, после по-дребно, още по-дребно и най-после идваме до оная голѣмина, която ни е потрѣбна за главната буква „О“. Изваждаме тетрадкитѣ по писане и започваме да пишемъ колелцето удължено въ тѣсния и широкия редъ, а следващия часъ — само въ тѣсния.

Значи, преди да дойдемъ до писане на „елемента“, ние рисуваме обекта, въ който приблизително е съчетанъ този елементъ. Напримѣръ, преди да започне писането на издута черта, рисуваме сърпъ, полумесець и постепенно идваме до издутата черта, като елементъ на буква и т. н.

Съ напредване сръжността на ржката ще растатъ и нашитѣ искания за едно по-хубаво писане. Ще дадемъ възмож-

ностъ на децата да разбератъ, кой елементъ обективно е хубавъ и кой не, защото детето винаги смѣта, че това което пише или въобще работи е най-хубавото и желаното. Хубавъ става елементътъ, когато надолу пишемъ дебело, а нагоре тънко. Чрезъ сравнение на единъ и същъ елементъ, написанъ хубаво и лошо (на едното мѣсто написанъ съ тънки и дебели линии, а на другото — само дебело или само тънко) се постараваме да развиемъ усѣтъ у децата къмъ хубавия елементъ и да разбератъ условията, спазени при написването му. (Гледай моята статия „По краснописа въ първоначалното училище“, сп. „Учителска практика“, кн. 3, год. 1938).

Хубавото писмо у насъ се нарича съ гръцката дума „калиграфия“. Ние смѣтаме, че като се запазятъ тия начални, психологически и технически работи при предварителното обучение по писане, даваме залогъ за единъ по-хубавъ почеркъ.

Мих. Д. Николовъ

Среща въ Пиринъ

(Цѣлостно езиково обучение въ IV отд.)

Въ читанката за IV отд. на Генчо Червенковъ е помѣстено горното четиво. Споредъ годишния ми планъ това четиво следва да се вземе следъ Сръбско-българската война.

— Кой урокъ учимъ по история сега, деца ?

— За Сръбско-българската война.

— Презъ коя година е станала тя ? Кой сж причинитѣ й ?

— Съединението на Северна и Южна България.

— Защо Сърбия е обявила тогава война на България ?

— Защото е мислила, че малката българска държава, която до скоро бѣ подъ турско робство, ще се засили и ще поиска да завладѣе всичкитѣ си поробени земи.

— Кое е карало сърбитѣ така да мислятъ ?

— Славното минало на България.

— И какъ се е развила тая война ? Кой излѣзе победителъ ?

Презъ кои мѣста е минала българската войска ?

— Презъ градоветѣ : Пиротъ, Нишъ, Враня . . .

— Какви сж жителитѣ на тия градове ?

— Българи, останали подъ сръбска властъ.

— И какъ сж посрещнали тѣ храбрата българска войска ?

Чели ли сте нѣщо за тая война ? Кжде ? Разкажете какво сте чели !

— Днесъ пкъъ ще прочетемъ отъ читанката единъ разказъ отъ нашия голѣмъ писателъ Ив. Вазовъ.

— Азъ съмъ го челъ, г. учителю !

— И азъ го четохъ ! . . .

— И азъ, и азъ . . .

Гора отъ ржце ме застреля, блеснали погледи изпусаха искри отъ радостъ.

— Добре. Радвамъ се, че всички сте го чели. Тогава, нека единъ разкаже какво е запомнилъ отъ този разказъ! Другъ да продължи! Извадете читанкитѣ и отворете на стр. 125! Иванчо да почне да чете разказа. а всѣки да внимава, какъ ще го прочете той.

Да се спремъ на първата частъ. Къде се развива действието тукъ? Между кои се води разговоръ? Какви били Първанъ и Лазаръ? Познавали ли сж се по-рано? А защо сега се гледали така кръвнишки?

— Ясно ли ви е отъ читанката всичко това? Защо не е ясно?

— Защото тукъ не е помѣстенъ цѣлия разказъ на Ив. Вазовъ, а само единъ откъсъ. За началото ние можемъ само да се досѣщаме.

— Какъ мислите се е почнала свадата между тия двама? И какъвъ край може да е взела?

Изказватъ се разни предположения.

— Нека сега Маринчо ни разкаже цѣлата случка, като вмѣкне своето начало и даде край, какъвто той желае.

— И азъ ще разкажа, г. учителю!

— Азъ другояче мисля, г. учителю!

Разказватъ нѣколцина ученици.

— Виждамъ, че този разказъ ви много харесва и го разказвате съ увлѣчение, но все пакъ нѣщо му липсва . . .

— Всѣки разказва както иска, г. учителю. Липсва единство въ разказитѣ имъ.

— Какво трѣбва да правимъ?

— Да си съставимъ планъ на разказа и тогава да разказваме.

— Добре. Да почнемъ отначало. Посочете какви точки трѣбва да има нашия планъ.

Посочватъ се. Спираме се на най-подходящитѣ и се записватъ отъ единъ ученикъ на таблата, както следва: 1. Враждата. 2. Скандалътъ въ кръчмата. 3. Въ Сръбско-българската война. 4. Неочаквана среща и 5. Нововъзникнали приятели.

Разказва се по изработения планъ отъ нѣколко ученика.

Сега да прочетемъ четивото отъ читанката. Единъ да чете думитѣ на Първанъ, другъ на Лазаръ, а трети на писателя. Обръща се внимание на тона на всѣки единъ. По сжщия начинъ се сценира вѣнъ отъ чиноветѣ и се оживява цѣлия разказъ.

— Защо поставяте петата точка отъ плана?

— Защото тѣ сж българи и следъ победата на сърбитѣ, всички българи забравили враждитѣ си и заживѣли братски новъ свободенъ животъ.

— Тогава подхожда ли това заглавие на разказа? А какво заглавие мислите може да му сложимъ?

— Помагай на приятеля си.

— Защо?

— Защото, макаръ и врагове, при общата опасностъ тѣ се сближили и Първанъ, попадналъ раненъ въ кжщата на Лазара, намѣрилъ облекчение на ранитѣ си отъ него, отъ своя кръвенъ противникъ.

- Какво ни учи тоя разказъ, деца?
- Да си помагаме, даже и кога се мразимъ.
- Кой така е училъ хората? — Исусъ Христосъ.

Прочетете си у дома нѣколко пѣти тоя разказъ и се опитайте да му дадете свой образъ.

Въ часъ по писане. Тоя часъ искамъ да си възпроизведемъ хубавия разказъ на нашия писателъ Иванъ Вазовъ.

Нека единъ да разказва по плана, който си изработихме миналия пѣтъ.

— Азъ мисля, г. учителю, че враждата между Първанъ и Лазаръ е отъ друго.

— Отъ що?

— Азъ си ги представямъ двама селски ергени, които обичатъ една мома и за нея се скарватъ.

— Азъ пъкъ мисля, че се скарали за мѣсто отъ нивитѣ си.

— Не, тѣ се скарали, защото сж били въ една търговия и единиятъ изигралъ другия.

И така се изреждатъ разни предположения, отъ което и самия разказъ добива различенъ видъ.

— А краятъ? — И той така различенъ.

— Господинъ учителю, този разказъ подхожда да го развиемъ като единъ романъ. Ще работимъ всѣки самостоятелно по изработения планъ и ще си съставимъ така една хубава книжка.

— Съгласни сме, съгласни сме всички! — извикаха въ единъ гласъ. Тѣ лани имаха подобенъ опитъ и той излѣзе твърде сполучливъ.

— Добре. Пригответе се и пишете, безъ да се смущавате. Изведнажъ цѣлото отдѣление утихва. Чува се само скърцането на перата и чести въздишки или възклицания.

Звънецътъ прекъсва тая трескава работа. Но тѣ не преставатъ и бързатъ да довършатъ.

— Деца, престанете сега, а у дома ще го довършите, като ми го донесете въ сжщия видъ, както лани изработихма разказа „Неочаквана помощ“.

Следния день на катедрата ми сж натрупани детскитѣ съчинения и всички ме гледатъ засмѣно и въпросително. Да, азъ не се съмнявахъ въ това. Следъ хубавата и оживена беседа, дето всички детски заложби взеха живо участие въ съзиждане мощната сграда на тоя дивенъ романъ, азъ действительно, очаквахъ нѣщо интересно.

Книжкитѣ — малки тетрадки, специално за това съчинение, подвързани въ бѣло и съ нарисувана специална заглавна винетка съ надписъ: 1. Ив. Вазовъ. Помагай на неприятеля си! Романъ въ 5 глави. Преразказа Галя Чулова. 2. Помагай на неприятеля си! Романъ. Редактира Бойчо Ст. Бойчевъ. 3. Маринъ Ивановъ. Помагай на неприятеля си! Романъ, I. издание, съ 5 иллюстрации. Варна 1939 год. и т. н.

Драго и приятно става човѣку да гледа тия огледни детски творби още отъвънъ. Но нека разтворимъ нѣколко отъ тѣхъ и прочетемъ що пишатъ.

Маринъ започва: „Бѣше студень зимень день. Северниятъ вѣтръ грозно бучеше надъ грамадната букова гора. Пухкавиятъ снѣгъ падаше на едри бѣли парцали. Изъ горската пжтека вървѣха двама души. Това бѣха двамата най-голѣми приятели въ село — Първанъ и Ламбо. Тѣ се връщаха отъ града . . .“

Добринчо пише: „Ламбо и Първанъ бѣха другари. По седѣнки, по сборове, по жетва и коситба все наедно ходѣха. Селянитѣ обичаха да ги виждатъ на хорото стройни, засмѣни съ калпаци накривени на едното ухо. Но изведнажъ . . .“

Митко пише: „Веднажъ двамата другари Ламбо и Първанъ се сдружили и отворили бакалница. Накрая на годината си преброили паритѣ и видѣли, че липсватъ много пари . . .“

А Галя започва така: „Единъ день, когато още слънцето не бѣше изгрѣло, единъ човѣкъ излѣзе отъ кжщата си и влѣзе въ съседния дворъ. Въ ржката си той носѣше кошница. Това бѣ Ламбо Македонецъ. Той отиваше у съседа си Първанъ Лазаровъ да си набере ябълки“.

Така свободно и по най-различенъ видъ започватъ и доразвиватъ епизода въ неузнаваемъ видъ почти всички деца. Тѣхното творчество, окрилено съ крилата на богата фантазия, се е разлѣло на широко въ цѣли 15—20 страници. Личи, че тукъ е кипѣлъ животъ, вдъхновение се е изливало и всичко писано е истински преживѣно.

Страници на заслужилитѣ

Ние, хората, сме понѣкога чудни съчетания отъ сѣнка и свѣтлина и затова сждбата ни въ живота на животѣ не всѣкога е онази, която заслужаваме наистина. Има случаи, когато съвременницитѣ не само поради нашитѣ качества, но и поради своитѣ, или поради особеното и то неблагоприятно съчетание на общественитѣ условия, виждатъ въ насъ най-вече или само сѣнкитѣ въ нашата духовна личностъ. И тогава, всичко онова положително, което имаме и даваме, остава незабелязано или мълчаливо отминато, та дори осмѣно.

Но слѣзе ли живиятъ човѣкъ отъ сцената на живота, става чудна промѣна: полумрака на субективнитѣ отношения изчезва и въ простора на живота се очертава само свѣтлия образъ на дѣлото на покойника. Тогава животѣ, които до скоро не сж виждали това дѣло, бавно почватъ да се приближаватъ до него, разглеждатъ го, заразяватъ се отъ него, проникватъ въ неговата сжщностъ, откриватъ неговата стойностъ и настѣпва день на положително отнасяне.

Не струва ми се, а дълбоко съмъ убеденъ, че тъкмо това стана и съ дѣлото на Антонъ Борлаковъ, основателъ на списанието и начинателя на цѣлостното образование въ гр. Варна. Другъ пжтъ ще говоря за цѣлостното образование въ гр. Варна, което е първиятъ и, за съжаление, последниятъ най-сериозенъ и хубавъ опитъ за преоброа на нашето първоначално училище.

А сега ще споделя съ читателитѣ на сп. „Педаг. практика“ идеитѣ, които Антонъ Борлаковъ имаше за основното умонастроение на учителя. „За да има успѣхъ съ децата, говорѣше А. Борлаковъ предъ учители отъ Варна, необходимо е у-льтъ, да притежава много качества. Едно отъ тѣхъ, обаче, е и бодрия, жизнерадостния оптимизъмъ. Какво трѣбва да разбираме подъ това понятие? Мисля, че се налага да разбираме следното: учителятъ трѣбва самъ да е свѣтло и жизнерадостно настроенъ, да вѣрва въ човѣка и напредъка, особено много да вѣрва въ положителнитѣ сили на детето. И тази негова вѣра да не е временна или случайна и повърхностна, а трайна и дълбока. Такава ли е, добита ли е въз основа на действителното познаване на детето и живота, тогава той самъ ще има нравствената сила да култивира и дава изразъ само на хубавото отъ себе си, да го търси въ децата и живота, за да го използва за образованието, да го подчертава въ проявитѣ на децата и чрезъ него да движи образованието напредъ. Зная, че въ човѣка има и много отрицателно: има има го въ всѣкиго отъ насъ, има го и въ нашитѣ деца. Но може ли това да бжде основание учителятъ да бжде мизантропъ? Не. Човѣконенавистничеството угасява не само вѣрата ни въ човѣка и въ хубавото и напредъка, но то задушавя волята ни за работа, та дори волята ни за животъ. Нѣщо повече, то разбунва у насъ злоба и завистъ, низки инстинкти и желания и тѣ погребватъ учителя въ своята мжтна стихия. Тогава, ние се отричаме отъ ролята си. Не. Човѣконенавистничеството е кръстъ на образованието. Само бодрия, радостниятъ оптимизъмъ е онази топла и свѣтла атмосфера, въ чиито недра диша и работи усилено добрия учителъ, учителятъ, който служи на народа си“.

Цв. П.

Учителството трѣбва да ги знае

Село Върбовчець, Бѣлоградчишка околия, строи нова училищна сграда отъ двадесетъ години: държатъ се протоколи, утвърждаватъ се своевременно, обсъждатъ се изъ кръчмитѣ, издаватъ се заповѣди отъ кметоветѣ и... всичко замира.

Но ето, че става кметъ Ив. Костовъ отъ съставното на общината малко селце Янъовець. И тоя дѣлови човѣкъ решава да построи училището. Това решение не смутява селянитѣ, защото не единъ кметъ го е вземалъ. Но при новия кметъ се случва и нѣщо ново: свиква той ергенитѣ и почва:

— Момчета, почваме строежъ на ново училище. Ще го построимъ по най-икономиченъ начинъ. Отъ васъ искамъ да изкопаете основитѣ безплатно. Вие сте млади и силни и това ще сторите много лесно.

— Нѣма да пипнемъ — запротестирали момчетата, — това не е наша работа. Нѣма законъ, който да ти дава право да искашъ такава работа отъ насъ.

— Прави сте, момчета, — добавилъ кметътъ, — вѣрно е, нѣма законъ, който да ми дава това право, но нѣма и законъ, който да ви дава право да правите седѣнки. Запомнете: не отидете ли да копаете, ще ви забраня седѣнкитѣ.

— Ние нѣма да копаямъ, а седѣнкитѣ ти не можешъ да ни забратишъ.

— Момчета, — прекъсналъ ги кметътъ, — повече нѣмамъ какво да ви кажа, — и си влѣзълъ въ канцеларията.

Ергенитѣ поприказвали, наговорили се да не послушатъ кмета и се разотишли.

Вечерята по седѣнкитѣ екнали пѣсни, като всѣки пѣтъ. Но не свършили като всѣки пѣтъ: съ подсилена полиция, кметътъ изгасилъ седѣнкитѣ и пропѣдилъ ергенитѣ.

На другия день момцитѣ се събрали и отишли въ общинското управление.

— Г-нѣ кмете, ела да ни кажешъ, къде ще се копаятъ основитѣ!

Следъ единъ день закипѣла работа, оглушавана отъ пѣсни и закачки.

Така ергенитѣ изкопали основитѣ.

Има нужда отъ камъкъ и пѣсъкъ. Тѣ не сж далечъ отъ селото и Иванъ Костовъ решава да се прекаратъ по стопантки начинъ. Една вечеръ барабанътъ разгласилъ заповѣдта му: „Утре всѣки коларъ ще докара по една кола пѣсъкъ и камъкъ и тогава ще иде на своя работа“. Селянитѣ не мислѣли да докаратъ камъни и пѣсъкъ и не се разсърдили дори на тая „строга“ заповѣдъ. — „Нима другитѣ кметове не малко заповѣди сж издавали?“ На другата сутринъ, всѣки впрегналъ кола и трѣгналъ на своя работа. Но каква била изненадата на всѣки, когато на край село ги спирала стража.

— Безъ бележка отъ кмета, че сте изпълнили заповѣдта му, нѣма да ви пустнемъ!

— Вие ще разсипете селото! Азъ имамъ много важна работа, ако я изпусна, кой ще отговаря! И редъ такива възражения и възмущения се сипѣли като градъ, но нищо не помагало. Нѣмало се що, всички изпълнили заповѣдта и работата закипѣла като никога до сега. Ив. Костовъ направи на Върбовчецъ училище само за 170,000 лева. По планъ, то струва 700,000 лв. И днесъ на него стои надписъ, съчиненъ отъ гл. учителъ: „Съ собствени сили, съградиха жителитѣ на с. Върбовчецъ въ 1927 год.“

Изпълнението на кметскитѣ заповѣди днесъ не прави впечатление, но по онова време то бѣше рѣдко явление, защото кметовѣтѣ зависѣха отъ селянитѣ.

И. С.

Г. Голъмановъ

Учителска защита

Провиняване

За организиране на разнообразна народна просвѣта се изготвятъ и издаватъ редица обществени наредби: закони, правилници, наредби, общи (окръжни) предписания, — устни и писмени, постановления, решения и др. п. Всички, просвѣтни деятели — учители, лектори, артисти, читалищни дейци, доброволни народни просвѣтителни и др. сж длъжни да се съобразяватъ съ постановленията на тѣзи наредби. Не само това. Тѣ биватъ заставяни да се съобразяватъ *дори и съ неписанитѣ наредби-обичаи*, обществена уредба, селищни и семейни правила и пр. Следователно, не може да се пише и говори за качествата и дейността на народнитѣ просвѣтителни, безъ да се взиматъ предвидъ общественитѣ условия — наредбитѣ, при които тѣ провеждатъ разнообразната народна просвѣта. Разбира се, тѣзи наредби ограничаватъ до известни размѣри свободата за работа на просвѣтнитѣ деятели. Тѣ не могагъ безотговорно, макаръ и доброволно, да прѣскагъ просвѣта срѣдъ обществото.

Преднитѣ редици на народнитѣ просвѣтителни се заематъ отъ учителитѣ, които сж мнозинство. Учителитѣ сж обществени, държавни служители. За тѣхната просвѣтна работа сж издавани и се издаватъ многобройни наредби и закони. Българското учителство брой къмъ три десетохиляди. Всички тѣ не вървятъ „въ жракъ“ при провеждане народната просвѣта и училищното обучение. Явяватъ се хиляди, малки и по-голѣми, отклонения и разновидности. Преценката и надзора върху тѣзи отклонения често пжти ги поставя въ разрѣзъ съ законитѣ и наредбитѣ. Въ такъвъ случай отклонилитѣ се отъ общитѣ наредби, правила и практика учители се считатъ за нарушители на тѣзи закони и наредби. А нарушаване установенитѣ наредби се таксува, по смисъла на сжитѣ наредби, за *провинение*.

Провиненията сж два вида: първо, нарушение на специалнитѣ наредби — дисциплинарни *прѣстѣпки*; и, второ, нарушение на общитѣ наказателни закони — *прѣстѣпления*. Дисциплинаритѣ, служебнитѣ нарушения на специалнитѣ закони и наредби не носятъ *наказателна* отговорност, т. е. отговорност по общитѣ наказателни закони. Обаче, всички нарушения на последнитѣ винаги носятъ и дисциплинарна отговорност. Привлѣченитѣ да отговарятъ предъ общитѣ сждилища учители получаватъ паралелно и дисциплинарно наказание въ размѣръ на нѣкоя отъ 28-тѣ степени наказания по чл. 74 Зак. н. просвѣщение. Въ такъвъ случай дисциплинарното наказание се налага следъ влѣзлата въ сила наказателна присѣда отъ общитѣ сждилища.

Служебнитѣ провинения — дисциплинаритѣ простѣпки (чл. 204 Зак. н. просв.) се разглеждатъ, установяватъ и наказватъ отъ областната и висшата дисциплинарна комисии. Тѣзи комисии сж само учителски, защото не се сждятъ отъ тѣхъ другитѣ служители по ведомството на народното просвѣщение — инспектори, лѣкари,

домакини, министерски чиновници, училищни прислужници, писари, касиери и др. Учителският дисциплинарен комисии повикват на съдъ ония учители, на които съ специален обвинителен доклад от областния училищен инспектор съ донесени въ тѣзи комисии провиненията имъ — простѣпки и престѣпления.

Спори се още у насъ, дали дребнитѣ лични провинения — въ семейството, срѣдъ обществото и въ професионалнитѣ, културни и партийни организации — на учителитѣ могатъ и трѣбва ли да бждатъ подсждни на дисциплинарнитѣ комисии. Сжщо тѣй подсждни ли сж на тѣхъ и обикновеннитѣ нарушения на специалнитѣ закони — за общинитѣ, акцизитѣ, горитѣ, читалищата и др. п. и, ако сж подсждни, независимо отъ наказанията по тѣзи закони, следва ли паралелно да се налагатъ и дисциплинарни наказания. Напримѣръ, осждениятъ на глоба или затворъ за нарушение на закона за горитѣ учителъ трѣбва ли да получи и дисциплинарно наказание — глоба, премѣстване, уволнение и пр. Сжщо тѣй осждениятъ отъ сжщитѣ сждилища за прехрана на свои деца и родители, както и осждениятъ отъ духовнитѣ сждилища виновенъ съпругъ или съпруга, следва ли да получи и дисциплинарно наказание. Въ последно време се изнесе и едно особно провинение — не казване истината предъ дисциплинарнитѣ комисии. Напримѣръ, предъ висшата дисциплинарна комисия провиненъ учителъ заявява тѣрдо и публично, че не е подписалъ единъ не приложенъ къмъ дѣлото читалищенъ протоколъ. Следъ разследване се оказва, че той го е подписалъ. Училищната обвинителна власть отново нарежда дисциплинарно преследване за лъжа предъ Висшата дисциплинарна комисия. Семейнитѣ недоразумения; имотнитѣ спорове; приятелскитѣ разправи; професионалнитѣ критики и обсждания; неприличното държане въ близки, интимни и роднински срѣди; непозволенни прояви въ публични сборове, събрания, седѣнки, хора, танци, сватби и др. п. могатъ и трѣбва ли да бждатъ дисциплинарно преследвани отъ училищната власть и осждани отъ дисциплинарнитѣ комисии.

Тѣкмо тѣзи въпроси повдигатъ теоритическитѣ тълкувания върху сжщността и задачитѣ на дисциплинарнитѣ комисии за подсждността на разнообразнитѣ учителски провинения. Дали на тѣхъ сж подсждни само служебнитѣ провинения, т. е. ония, които сж плодъ на конкретни нарушения на училищнитѣ закони и наредби, или на тѣхъ сж подсждни всички — служебни, граждански и наказателни — провинения на учителитѣ. Едно теоритическо тълкувание подкрепя тезата, че дисциплинарнитѣ комисии сж преди всичко учителски и, че на тѣхъ сж подсждни само учителскитѣ, служебнитѣ провинения, но не й гражданскитѣ и наказателнитѣ престѣпления. Ако учителътъ е извършилъ граждански провинения — не си плаща задълженията, не се съобразява съ постановленията на многото граждански закони и наредби и др. т. — за тия провинения той носи не учителска, а гражданска отговорност предъ специалнитѣ сждилища. Споредъ това разбиране твърде тѣсно и ограничено се тълкува ролята и обсега на дисциплинарнитѣ комисии.

Другото теоритическо тълкувание допуска широка област на тѣзи комисии. Споредъ него, тѣ не сж само ограничени учителски комисии за чисто учителски служебни провинения, но сж едни съ широка област *морални сждилища*, т. е. такива, предъ които сж подсждни всички провинения — граждански, наказателни, служебни, административни и др., провинения. Сждиитѣ въ моралнитѣ сждилища могат да разглеждатъ и осжждатъ за най-обикновени, доказани или не, провинения. Напримѣръ, предъ никого не носи отговорност и наказание учителътъ за недобритѣ си съпружески и семейни отношения. Обаче, моралниятъ сждъ може да го осжди, безъ да има доказана конкретно вина, на изваждане отъ мѣстото, за да се задоволи обикновенното недоволство на населението отъ такива лоши семейни прояви. Втори случай. При създадена вече неколегиалностъ моралниятъ сждъ, за да не се увеличи повече или пъкъ да не се дочакатъ като, нейни последици, конкретни дисциплинарни простѣпки, може да накаже съ изваждане отъ мѣстото единъ или нѣколко колеги, безъ да има установени по реда формални доказателства за нѣкаква тѣхна неколегиалностъ. По сжщитѣ съображения този сждъ може да отдалечи адинъ отъ другъ съпрузи поради семейни недоразумения.

Едното и другото гледище за дисциплинаритѣ комисии иматъ своитѣ крайности. Защото учителътъ не е само учител. Той е и гражданинъ. Не може гражданскитѣ му провинения да не уронятъ неговия престижъ като учител. Въ такъвъ случай не бива пъкъ само за дребни граждански провинения да се дири отъ него и дисциплинарна отговорностъ. Съ огледъ на еднитѣ и другитѣ провинения ще следва да бждѣ дисциплинарно преследванъ всѣки провинилъ се учителъ.

Наистина, съгласно чл. 67 З. н. п., отъ учителя се изисква да има и примѣрно поведение, т. е. да има добро държане и обноски, както вътре въ училището къмъ ученици и колеги, тъй и вънъ отъ него въ обществото къмъ властитѣ, населението и въ семейството. Много широко и разтегливо понятие е „поведение“. Твърде много се озадачава съвѣстѣта на дисциплинаритѣ сждии, когато ще трѣбва да налагатъ наказание за недобро поведение. Защото не всички сждии могатъ конкретно да опредѣлятъ като провинения нѣкои дребни прояви и похвати на учителя въ и вънъ отъ училището. Напримѣръ, дружбата му съ ученички отъ първоначалното училище и оная съ ученички отъ прогимназията е ли или не е лошо поведение. Посещенията на кръчми, билярди, седѣнки, танцови забави и др. т. сж ли тѣ лошо или не сж лошо поведение. Нѣкои дисциплинарни комисии сж налагали наказания дори за спорове и разправии въ кооперативни, читалищни и други събрания.

Въ областѣта и на дветѣ гледища за дисциплинаритѣ комисии се явяватъ многобройни учителски провинявания. Обаче, дали всички учителски прояви, таксувани отъ горнитѣ гледища за провинявания, било отъ училищната обвинителна властъ, било отъ дисциплинаритѣ комисии, ще следва да се окачествяватъ

като прстѣпки (чл. 74 з. н. п.), зависи много отъ подготовката и разбиранията, изнесени въ колегиялната защита предъ дисциплинарнитѣ комисии. Не е лека работата на колегиялния защитникъ. Той е длъженъ да изнесе всички освѣтления и законни постановления, които ще спомогнатъ да се снематъ приписанитѣ на подсъдимия учител провинения отъ плоскостъта на дисциплинарнитѣ простѣпки.

Йорд. Стояновъ

Страници безъ заглавие

Срещамъ презъ октомврий познатъ колега. Здрависваме се.
— Какъ е първака, — подхващамъ азъ. (Той има синъ въ I-во отдѣление).

— Не сме много добре — отвръща колегата, — знае да чете, смѣта добре, но не ще да си пише домашнитѣ. Пъкъ, какво да ти кажа, много дълги домашни имъ задаватъ. Представи си, за утре има да пише три страници картинката на чи слото 2. Той написва два реда и не ще повече.

— Наистина, — добавихъ азъ съчувствено, — учителката е прекарила.

— Да ти припая ли колега, 15 години съмъ учителъ, чакъ сега разбрахъ, че прекаляваме съ тѣзи домашни.

Раздѣлихме се, и дълго мислихъ, дали да го напиша за „страници безъ заглавие“, или да напиша нѣколко страници съ громко заглавие“. Дано другъ стори това!

II.

Вървя изъ улицитѣ. Предъ мене сж баша и дете.

— Насамъ е изтокъ (сочи югъ) насамъ западъ и т. н. говори детето и сочи все объркано.

— Не, — прекъсва го бащата, — изтокъ е насамъ.

— На насъ учителката ни е казала, че лицето сочи изтокъ (Детето бѣше първакъ и не е можло да запомни обясненията на учителката си).

— Когато се обърнешъ къмъ изгрѣвъ, лицето ще сочи изтокъ . . .

— Не е така татко, ти не знаешъ. Учителката каза така. . .

Съ много голѣмъ трудъ бащата успѣ да убеди детето си, че и той и учителката сж прави.

Една колежка пъкъ ми разказа следното. Внуче на известенъ математикъ (който е билъ учителъ на колежката) се забърква нѣщо въ домашното си. Дѣдото му обяснява. Внучето слушало, слушало, па отсѣкло соннато:

— „Хайде, не е тѣй. Ти ли по-знаешъ, или нашата учителка?“

Какво представява учителътъ за ученика, а какво представява ученика за учителя?!

III.

Една колежка среща родител на своя ученичка.

— Много, много сме Ви благодарни, госпожице, Вие ни отворихте очитѣ.

Госпожицата недоумява.

— Ще Ви обясня, — продължава признателниятъ баща, —

Вие сте поръчали на детето ми, да ни направи смѣтка, колко пари печелимъ и колко харчимъ за три дена. Детето поиска да му давамъ смѣтка. Вървайте, госпожице, и азъ за пръвъ пѣтъ си правя смѣтка. И какво мислите, ужасихъ се! Ние повече харчимъ, отколкото печелимъ. И отъ сега нататкъ друго ще бжде. Вие ни отворихте очитѣ.

IV.

Въ в. „Утре“, брой 147, въ колоната му „Утре така вижда“, четемъ: „Въ учебника „География на Европа“ предназначенъ за българчетата въ френскитѣ колежи и училища у насъ, сж помѣстени 27 реда за българската география. Ето и частъ отъ съдържанието имъ:

„България брой 5 милиона жители отъ жълта раса, но по-славянчени и *отъ грѣцка схизматична религия* (курсивътъ не е нашъ).

Голѣмата индустрия (фабрики за платове отъ вълна и коприна, земеделски машини) е още въ самото начало. . . София брой 155,000 жители . . .“ и други подобни невѣрности.

Ето какъ се възпитава „елитната“ младежъ на България“. Ние го помѣстваме безъ коментарии.

Въпроси и отговори

Въпросъ: Кога да дадемъ букваритѣ на първацитѣ?

(Поставилъ М. Т., учителъ, с. Д., ок. Б.)

Отговоръ: Въ началото на учебната година, почти навсѣкжде можемъ да установимъ три категории първаци:

1. Такива, които не познаватъ букви,
2. Които познаватъ много или всички букви и
3. Които знаятъ да четатъ вече. (Числото на знаещитѣ да четатъ е въ зависимостъ отъ много условия — нѣкжде тѣ сж много, другаде съвсемъ малко, а въ нѣкои училища може и да липсватъ).

За да отговоримъ на тоя въпросъ — кога да дадемъ букваритѣ — трѣбва да знаемъ, какъвъ е състава на отдѣлението. Естествено е, че поставенитѣ по горното опредѣление ученици въ точка първа не се нуждаятъ въ началото отъ букварче — той за тѣхъ е вреденъ. Но така ли стои въпроса съ ученицитѣ, поставени въ другитѣ две точки? Особено ако тѣ не сж малко на брой? Като се има предвидъ, че обучението трѣбва да бжде:

1. Интересно и да подтиква към поставяне и разрешаване на проблеми.

2. Активно и

3. Организирано така, че да се учи само това, което не се знае, (защото абсурдно е да учимъ това, което знаемъ), *ние не трѣбва да оставимъ нито единъ ученикъ въ бездействие, нито да изнасилваме въ развитието други, а да се помѣчимъ да задоволимъ насѣщнитѣ нужди на всѣко дете.*

Добре разбранитѣ детски интереси изискватъ да отдѣлимъ подготвенитѣ отъ неподготвенитѣ и да водимъ, поне за известно време групово обучение. Само по тоя начинъ ще се освободимъ отъ единъ много скръбенъ фактъ срѣдъ нашитѣ пѣрваци: убийствената скука отъ това, да учатъ нѣща, които отдавна знаятъ.

Накратко:

1. Онѣзи, които встѣпватъ въ пѣрво отдѣление и знаятъ да четатъ, трѣбва да имъ се даде възможность веднага да си четатъ.

2. Съ останалитѣ да си се върши подготвителната работа. До кога? Различно, но на всѣки случай, не по-молко отъ два месеца.

Чете не онзи, който механически свързва буквитѣ въ думи, а само онзи, който отгатва идеитѣ вложени въ тия графически знаци. Подготвенъ е за четене онзи, който е осъзналъ жизнената връзка между графическитѣ знаци и мисълта.

Литература по тоя въпросъ:

1. Методъ Декроли ц. 50 лв.

2. „Новото образование въ новия свѣтъ“ отъ Г. Д. Пирьовъ ц. 50 лева.

3. „Основи на педагогията“ отъ С. И. Гесенъ ц. 130 лева.

4. „Глобаленъ методъ или глобално обучение“ отъ Гесенъ цена 25 лв.

5. „Домъ на детето“ отъ М. Монтесори ц. 80 лв. Книгитѣ могатъ да се набавятъ отъ редакцията.

Нужди, факти, идеи и творчество

Въ този отдѣлъ на списанието ще даваме откъси отъ ценни научни съчинения, съ които ще целимъ да подпомогнемъ основнитѣ учители да си съставятъ напълно правилень педагогически свѣтогледъ. Отъ гледището на което стои редакцията, педагогическиятъ свѣтогледъ е онзи животворень изворъ, отъ който неизбежно протича цѣлокупната работа на учителя: отъ него зависи държането му спрямо ученици, съучители и родители, къмъ училище и неговата организация, къмъ прѣката му работа и задачитѣ, които си поставя; отъ свѣтогледа му зависи, какви методи ще използва при конкретната си работа и за бждеще организира осъществяването на задачитѣ, на образова-

нието; отъ него зависи, какво ще вижда въ децата — сътрудници ли, главни ли двигатели въ процеса на образованието или принудени изпълнители на повелитѣ на учителъ и програма.

Но този свѣтогледъ се създава възъ основа на две условия: постепенното, но все по-задълбочаващо се упознаване, подъ влиянието на какви нужди и факти, чрезъ какви методи и дейности се е изградилъ човѣкъ въ процеса на историята, като е създавалъ и създава своята култура — езикъ, наука, изкуство, техника, обществена организация; второто условие това е все-таки постепенното упознаване психиката на децата и отъ тамъ подготовката на учителя да ги разбира и цени; да ги обича и полага всички усилия въ полза на образованието имъ като не само търпи, но търси, иска и благоприятствува тѣхната съзнателна и радостна дейностъ.

Като първи страници отъ този отдѣлъ даваме изводитѣ на двама велики представители на науката за произхода на различнитѣ единици мѣрки за време, тегло, за дължина. За сега редакцията ще се въздържа да коментира тия изводи отъ психологическо и педагогическо гледище, поради две причини: всѣки учителъ, който обича професията си и, значи, стреми се да вникне въ смисъла на тѣзи страници, самъ ще съумѣе да ги разбере и направи съответнитѣ изводи за работата, и второ, когато помѣстимъ достатъчно такива страници, следъ като сж възбудили интереса на учителитѣ, редакцията ще ги разгледа въ свѣтлината на образованието.

* * *

Произходътъ на единицитѣ мѣрки.

I.

Между предметитѣ, които постоянно попадатъ предъ очитѣ ни, човѣшкиятъ ръстъ или коя да е частъ отъ човѣшкото тѣло е трѣбвало преди всичко да се яви като удобна единица мѣрка вече поради тази очевидна причина, че отношението на размѣритѣ на естественитѣ предмети къмъ размѣритѣ на човѣшкото тѣло поражда удобство да ги използваме за нашитѣ нужди. Поради това височината на възрастния човѣкъ, дължината на ръцетѣ му, на нозетѣ му, на китката му, неговата обикновена крачка е трѣбвало да привлѣкатъ върху себе си — и както е известно привлѣчали сж — избора почти на всички човѣшки общества за тази целъ.

У всички народи, като имаме предвидъ мѣрkitѣ, които сж стигнали до насъ ние намираме досежно мѣрkitѣ за означаване единица дължина наименованието на коя да е частъ отъ човѣшкото тѣло. Лжкътъ на Пандара, описанъ отъ Омира, е билъ на-привенъ отъ рогата на ибекса, (видъ изчазнала коза), дълги 16 длани. Римянитѣ сж опредѣляли разстоянието съ хиляди крачки (millia passum), отъ кждето и нашето слово *миля*, макаръ, че самото разстояние е съвсемъ друго. (Съвременната географска миля е 7420 метра = $\frac{1}{15}$ градуса отъ екуатора. — Съставите-

лътъ). Все пакъ, ако се сѣди по разнообразието на действителнитѣ дължини, приемани за единици мѣрки отъ различнитѣ народи подъ общото название „футъ“ (3 дециметра б. р.) може да се предположи, че избраната стѣпка е принадлежала на лице — на нѣкакъвъ военнопочалникъ, на царъ или жрецъ — което е могло да се смѣта човѣкъ съ особени качества и е било, по височина надъ срѣденъ ръстъ. Така римскиятъ футъ отговаря на 11·6 съвременни дюйма (1 д = 25 мм. — б. преводача), английскиятъ — на 12, грѣцкиятъ — 12·1, египетскиятъ 13·1, френскиятъ — 18·8, всичкитѣ надминаватъ действителната дължина на стѣпалото на човѣка съ срѣденъ ръстъ, което не достига повече отъ $10\frac{3}{4}$, най-много 11 дюйма.

Друга група предмети, която благодарение на повсемѣстното имъ разпространение въ значително количество и общото еднообразие на тѣхнитѣ размѣри, сж могли естествено да се явятъ като типични и удобни единици за измѣрване на малки дължини, това сж зърната на общоупотрѣбимитѣ хлѣбни растения, особено на ечемика и оризовото зърно. Напр. английскиятъ дюймъ се опредѣля въ старинния уставъ като дължина на три зърна отъ ечемикъ, взети отъ срѣдата на класа и поставени едно следъ друго въ дължина. Върху зърната на хлѣбнитѣ растения сж основани сжщо малкитѣ подраздѣления у древнитѣ евреи и индуси, докато въ това време по-голѣмитѣ мѣрки у тѣзи народи водятъ началото си отъ частитѣ на човѣшкото тѣло.

Джонъ Хртелъ
отъ „Ярдъ, махало, метъръ“

З а б. Джонъ Хртелъ е виденъ астрономъ и физикъ 19 в. Умрѣлъ е въ 1871 г. Синъ на знаменития английски астрономъ Уилямъ Хртелъ

II.

Всички мѣрки за расстояние и тегло сж произлѣзли отъ дължината и теглото на различнитѣ органически тѣла; а всички мѣрки за времето — отъ периодическитѣ явления наблюдавани въ живата и мрѣтва природа.

Така линейната мѣрка у древнитѣ евреи — лакътътъ изразявала дължината на ржката отъ лакъта до края на срѣдния прѣстъ. Малкитѣ мѣрки въ библията се изразяватъ съ педи. Египетскиятъ лакътъ (еднакъвъ съ еврейския по произходъ) се е подраздѣлялъ на прѣсти, което е означавало ширината на прѣста. А всѣки прѣстъ се опредѣлялъ още по-точно: той се приравнявалъ на 4 ечемичени зърна, поставени едно до друго. Други мѣрки употрѣбявани отъ древнитѣ, сж били: орани (растѣтъ) крачка и палми (четвъртъ) т. е. расстоянието между крайщата на голѣмия и срѣденъ прѣсти при тѣхното най-голѣмо отдалечаване. Тѣзи заемки непосредно отъ природата на единицитѣ дължини сж се задържали така упорито на изтокъ, че и сега още арабитѣ мѣрятъ материята съ лакти.

Сжщото се отнася и до европейскитѣ мѣрки. Футътъ (стапалото) като мѣрка за дължина господствува въ цѣла Европа отъ времето на римянитѣ. Височината на коня (въ Англия) и до сега се опредѣля съ мѣрка на ржката — (широчината на китката). Дюимътъ — това с дължината на крайния прешленъ на голѣмия прѣстъ; това сочи ясно френското слово „ройсе“ което значи едновременно и голѣмъ прѣстъ, и дюимъ. Въ Англия дюимътъ се подраздѣля още на три „ечемичени зърна“.

Тѣзи органически размѣри до такава степенъ сж служили за основа на измѣренията, че само поради тѣхъ ние сме могли да си съставимъ представа за нѣкои разстояния, упоменавани въ древни изводи. Напр. дължината на градуса на меридиана е била опредѣлена отъ арабскитѣ астрономи наскоро следъ смъртта на Харунъ алъ Рашида съ 56 арабски мили; за милята отъ това време ние знаемъ само, че е била равна на 4000 лакти. Лакътътъ, обаче, е билъ двукъ: свещенъ и обикновенъ, тѣй, че ние бихме останали въ недоумение, ако не биха се запазили указания, че въ лакъта се съдържатъ 27 дюима и, че всѣки дюимъ е равенъ на шестократна дебелина на ечемичното зърно. По този начинъ, резултатътъ отъ едно отъ най-рѣбнитѣ измѣрвания на земния градусъ е достигналъ до насъ, изразенъ въ дебелината на ечемичното зърно. Дължинитѣ заемани отъ органическия свѣтъ не само задоволявали нуждитѣ отъ приблизително измѣрване за хората, живѣли въ тѣзи отдалечени времена, но и много по-късно служили за образцови мѣрки. Единъ подобенъ примѣръ ние намираме въ английската история: за да постави край на различни неправилности, Кралъ Хенрихъ I 1068—1135) запвѣдалъ образцовата мѣрка лакътъ, която по-рано се наричала „Ell“, а сега съответствува на ярда, да се направи по най-точенъ начинъ по мѣрката на собствената му ржка.

Мѣрkitѣ за тегло иматъ сжщо такъвъ произходъ. Основа за единица тегло, най-вече, е служило зърното. Каратътъ, който се употрѣбява въ Индия, първоначално е представлявалъ теглото на неголѣмо зърно бобъ. Най-малката единица за тегло въ Англия е гранъ (grain — по английски зърно) и представлява теглото на пшеничено зърно. И това съвсемъ не е предположение само, а исторически фактъ: сжществува законъ издаденъ отъ Хенрихъ III (1207—1272 г.), който установява, че теглото на унцията трѣбва да се явява на теглото на 640 сухи пшеничени зърна, взети отъ срѣдата на класа. Но тѣй като всички мѣрки въ Англия сж кратни на тази мѣрка, то зърното на пшеницата се явява като основа на всички английски мѣрки за тегло.

Сжщото се отнася и досежно мѣрkitѣ за време. Въ първитѣ степени на своето развитие, за да опредѣлятъ периодитѣ на времето, хората сж се ползували отъ периодичността на явленията, които сж ставали както на небето, така и въ живота на животнитѣ и растенията. Самата природа ни е дала най-простата единица за време — деньтъ. Следната най-проста единица — месецътъ — сжщо тѣй се явява естествено въ услугитѣ на хората благодарение на луннитѣ фази, чиято периодичность не-

волно привлича вниманието къмъ себе си. За по-крупни дѣления първобитнитѣ народи сж се ръководили отъ сезоннитѣ явления, които съпътствуватъ смѣната на годишнитѣ времена, а освенъ това и отъ отдѣлнитѣ, особено забележими явления. Египтянитѣ приемали за начална точка разливането на Нилъ. Новозеландцитѣ започвали годината, отъ момента, когато надъ морския хоризонтъ се появява съвездието Плеяда. Гърцитѣ сж се ръководили при раздѣлата на годината на периоди отъ прелитането на птицитѣ.

Отъ изложеното е очевидно, че приблизително равни промеждутъци отъ време забелязани въ самата природа, сж дали на човѣка първоначално единицитѣ за раздѣляне на времето точно така, както забелязанитѣ въ природата приблизително еднаквитѣ размѣри и тегло сж дали първоначалнитѣ единици за измѣрване на дължина и тегло.¹⁾

Хербертъ Спенсеръ

(† 1903 „Произходъ на науката“).

* * *

Ние българитѣ въ тази насока не правимъ изключение отъ другитѣ народи — много отъ нашитѣ мѣрки явно водятъ началото си отъ различнитѣ размѣри на части отъ човѣшкото тѣло. Ето нѣкои факти. Нашето селско население и днесъ, по това правятъ често и образованитѣ, мѣри дължината съ *педи*, а дебелината на известни предмети — съ *дебелината на прѣсти*. 2. Все така за селското население, т. е., за мнозинството отъ народа, е обикновено нѣщо, да мѣри платното и др. т. материали, особено дължината, съ *лакътъ*. 3. Растоянието мѣри съ *стъпала*, съ крачки или съ *хвърлей*, како подъ последно понятие разбира онова расстояние на което може да се хвърли не голѣмъ камакъ отъ възрастенъ мжжъ. 4. Времето мѣри съ първото или второ пѣене на пѣтлитѣ, съ появата на вечерницата или зорницата. Сезонитѣ опредѣля въ връзка съ отлитането или идването на прелетнитѣ птици и затова почнатъ ли да се събиратъ щъркелитѣ или ластовицитѣ, това е вече белегъ, че настѣпва есенъта.

Ст. М. Балева

Превръщане периодични дробъ въ прости

Може ли всѣка периодична дробъ да се замѣни съ равносилна ней проста дробъ?

I примѣръ. Нека предположимъ, че простата дробъ $\frac{a}{b}$ е равносилна на периодичната дробъ $0.444... = 0(4)$, т. е.

¹⁾ Горнитѣ статии сж заети отъ „Физическая хрѣстоматия“ на Я. И. Перильяанъ, 2 допълнително издание, 1924 г.

$$\frac{a}{b} = 0.(4), \text{ дето } a \text{ и } b \text{ сж две неизвестни цѣли числа.}$$

Съ други думи, нека предположимъ, че при дѣленіето a на b се получава $0.4444... = 0.(4)$.

Това е възможно при следнитѣ условия:

1. Трѣбва a да е по-малко отъ b — за да получимъ при дѣленіето 0 цѣло.

2. Трѣбва при дѣленіето a на b да получимъ за първа цифра 4 и за остатъкъ сжщото число a , отъ което при дѣленіето му съ b да получимъ пакъ цифрата 4.

Въ периодичната дробъ $0.444...$ първата четворка означава десети.

Това показва, че като превърнемъ цѣлото число a въ десети и раздѣлимъ на b , ще получимъ частно 4 и остатъкъ сжщото число a (— за да се изпълни 2-о).

$$\text{Или } \frac{a.10}{b} = 4 + \frac{a}{b} \text{ или } a.10 = b.4 + a; \text{ отъ тука следва}$$

$$a.10 - a = b.4 \text{ или } 9a = 4b \text{ т. е. } \frac{a}{b} = \frac{4}{9}$$

$$\text{Значи: } 0.444... = 0.(4) = \frac{4}{9}$$

II примѣръ. Да предположимъ, че простата дробъ $\frac{c}{d}$ е равностойна на периодичната дробъ $0.2323... = 0.(23)$, т. е.

$$\frac{c}{d} = 0.(23), \text{ дето } c \text{ и } d \text{ сж две непознати цѣли числа.}$$

Съ други думи, да предположимъ, че при дѣленіето c на d се получава $0.232323... = 0.(23)$.

Това е възможно при условията:

1. Трѣбва c да е по-малко отъ d — за да получимъ при дѣленіето 0 цѣло.

2. При дѣленіето c на d трѣбва да получимъ за първи две цифри 2 и 3 и за остатъкъ сжщото число c , отъ което при дѣленіето му на d да получимъ пакъ цифритѣ 2 и 3.

Въ периодичната дробъ $0.2323...$ първото число 23 означава стотни. Това показва, че като превърнемъ цѣлото число c въ стотни и раздѣлимъ на d ще получимъ частно 23 и остатъкъ сжщото число c (— за да се изпълни 2-о).

$$\text{Т. е. } \frac{c.100}{d} = 23 + \frac{c}{d} \text{ или } c.100 = 23d + c.$$

Отъ това следва $c.100 - c = 23.d$ и $99c = 23d$, и най-после

$$\frac{c}{d} = \frac{23}{99}$$

$$\text{Следователно } 0.2323... = \frac{23}{99}$$

Изложенитѣ разсждения могатъ да се приложатъ при превръщането на коя да е чиста периодична дробъ въ проста, освенъ при периодичната дробъ $0.999\dots 0(9)$.

Наистина, като следваме посочения методъ, намираме:

$$\frac{m}{n} = 0.999\dots, \quad \frac{m.10}{n} = 9 + \frac{m}{n}, \quad m.10 = 9n + m, \quad \text{отъ дето } m.10 - m = 9n$$

или $9m = 9n$ и най-после $m = n$, което не е вѣрно, понеже m е по-малко отъ n .

Отъ изложеното следва правилото:

На всяка чиста периодична дробъ, на която броятъ на цифлитѣ единици е 0 и въ която цифритѣ на периода не сж деветки, съответствува само една проста дробъ, чиито числителъ е равенъ на периода и чиито знаменателъ е написанъ отъ толкова деветици, колкото сж цифритѣ на периода.

Следващитѣ случаи не се нуждаятъ отъ допълнителни обяснения:

$$1. \quad 2(4) = 2.444\dots = 2 + 0.444\dots = 2 + \frac{4}{9} = 2\frac{4}{9}$$

$$\text{Следователно } 2(4) = 2\frac{4}{9}$$

$$\begin{aligned} 2. \quad 0.3(45) &= 0.34545\dots = (10.0.34545\dots) : 10 = 3.4545\dots : 10 = \\ &= 3\frac{45}{99} : 10 = \frac{3.99 + 45}{99} : 10 = \frac{3.99 + 45}{990} = \frac{3(100 - 1) + 45}{990} = \\ &= \frac{300 - 3 + 45}{990} = \frac{345 - 3}{990} \end{aligned}$$

$$\text{Следователно } 0.3(45) = \frac{345 - 3}{990}$$

По сжщия начинъ можемъ да докажемъ, че

$$0.23(785) = \frac{23785 - 23}{99900}$$

Правилото може да се изкаже така: Смѣсена периодична десетична дробъ е равнoсилна на проста дробъ съ числителъ, който се получава като извадимъ неперидичната частъ отъ числото, образувано отъ тази частъ и пѣрвия периодъ, и знаменателъ — число, написано отъ толкова деветки, колкото цифри има периода, и толкова нули следъ деветкитѣ, колкото цифри има неперидичната частъ.

Правилото не обгрѣща случая, когато периодътъ се състои само отъ деветки. Това се вижда отъ следния примѣръ:

$$0.4799\dots 0.47(9) = 0.47(9) = \frac{479 - 47}{900} = \frac{432}{900} = \frac{48}{100} = 0.48$$

т. е. $0.47(9) = 0.47999\dots = 0.48$

$$3. 18 \cdot 4(56) = 18 + 0 \cdot 4(56) = 18 + \frac{456 - 4}{990}$$

Отъ алгебрата (— VI. кл.) знаемъ теорията за безкрайно-намаляваща геометрична прогресия. Всѣка чиста периодична дробъ можемъ да разглеждаме като сума на безкр. намаляваща геометрична прогресия.

$$\text{Примѣръ: } 0 \cdot 777 \dots = \frac{7}{10} + \frac{7}{100} + \frac{7}{1000} + \dots \text{ до безкрайность.}$$

Въ тази прогресия първиятъ членъ (a_1) е $\frac{7}{10}$, показателятъ (q) е $\frac{1}{10}$. Нека сумата отъ членоветъ на прогресията бележимъ съ S .

$$\text{Знаемъ, че } S = \frac{a_1}{1-q}, \text{ следователно } s = \frac{\frac{7}{10}}{1 - \frac{1}{10}} = \frac{\frac{7}{10}}{\frac{9}{10}} = \frac{7}{9}$$

$$\text{И така } 0 \cdot (7) = \frac{7}{9}.$$

Нека си послужимъ и съ теорията на границитъ.

$$\text{Знаемъ, че при геометричната прогресия } S_n = \frac{a_1 (q^n - 1)}{q - 1} = \frac{a_1 (1 - q^n)}{1 - q}, \text{ дето } S_n, a_1, q \text{ и } n \text{ означаватъ съответно сумата}$$

отъ членоветъ, първия членъ, показателя и броя на членоветъ на прогресията.

$$0 \cdot (7) = 0 \cdot 77 \dots = \frac{7}{10} + \frac{7}{100} + \frac{7}{1000} + \dots + \frac{7}{10^n}, \text{ при } n = \infty.$$

$$\lim \left(\frac{7}{10} + \frac{7}{100} + \dots + \frac{7}{10^n} \right)_{n=\infty} = \lim \left[\frac{\frac{7}{10} \left(1 - \frac{1}{10^n} \right)}{1 - \frac{1}{10}} \right]_{n=\infty} \quad a_1 = \frac{7}{10}, q = \frac{1}{10}$$

$$\lim \left(\frac{1}{10^n} \right)_{n=\infty} = \frac{1}{10^\infty} = \frac{1}{\infty} = 0.$$

$$\text{Следов. } \lim \left[\frac{\frac{7}{10} \left(1 - \frac{1}{10^n} \right)}{1 - \frac{1}{10}} \right]_{n=\infty} = \frac{\frac{7}{10}}{1 - \frac{1}{10}} = \frac{\frac{7}{10}}{\frac{9}{10}} = \frac{7}{9}$$

$$\text{И така: } 0 \cdot (7) = \frac{7}{9}.$$

Методични упътвания.

1. Превърнете въ десетични дробѣ следнитъ прости дробѣ и смѣсени числа:

$$\frac{2}{9}, \frac{5}{9}, \frac{8}{9}, 1 \frac{4}{9}, 6 \frac{7}{9}$$

2. Сравнете всяка дробъ съ съответното частно! Върни ли сж равенствата:

$$\frac{2}{9} = 0(2), \frac{5}{9} = 0(5), \frac{8}{9} = 0(8), 1\frac{4}{9} = 1(4), 6\frac{7}{9} = 6(7).$$

3. Превърнете въ десетични дроби следнитъ прости дроби и смѣсени числа:

$$\frac{35}{99}, \frac{62}{99}, 1\frac{37}{99}, \dots$$

4. Сравнете всяка отъ проститъ дроби и смѣсенитъ числа съ съответнитъ частни! Върни ли сж равенствата:

$$\frac{35}{99} = 0(35), \frac{62}{99} = 0(62), 1\frac{37}{99} = 1(37)$$

Чрезъ дѣление провѣрете върни ли сж равенствата:

$$\frac{16-1}{99} = 0(16), 2\frac{46-4}{90} = 2(46),$$

$$\frac{328-3}{990} = 0(328), 5\frac{728-7}{990} = 5(728).$$

Следъ достатъчна бройка упражнения, ученицитъ научаватъ и запомнятъ правилата.

Цв. Петковъ

Къмъ методиката на гражданското учение

I.

Всѣки учебенъ предметъ въ програмата на основното училище допринася за следното: 1) да се изгради колкото се може по-пълно и правилно цѣлостната духовна личностъ на ученицитъ и 2) да се подготвятъ тѣ колкото се може по-добре за живота, а то ще рече, и за това, да добиватъ по-високо образование. Животътъ дори и когато не се следва въ нѣкакво по-високо училище, налага непрекъснато да се увеличава подготовката, която има индивида или колектива, особено, ако този индивидъ е още непълноразвитъ тѣлесно и духовно, както е случая съ ученицитъ отъ основното училище. И тази подготовка за ново образование е една отъ най-важнитъ задачи на основното училище съ неговата програма. Но единъ учебенъ предметъ само тогава постига посоченитъ цели, когато неговата образователна работа се поставя и осъществява колкото се може по-правилно отъ психологическо, педагогическо и общественно-културно гледище. Това важи, разбира се, и за образователната работа по гражданско учение въ основното училище. Ето защо, досежно този учебенъ предметъ се налагатъ следнитъ проблеми: 1. Кои сж конкрет-

нитѣ цели, които се преследватъ чрезъ образователната работа по гражданско учение? 2. Постигатъ ли се тѣ при сегашната образователна работа по този предметъ? 3. Какъ следва да се води образователната работа по гражданско учение, ако искаме тя наистина да изпълни своята творческа роля досежно подготовката на младитѣ?

Споредъ програмата за основнитѣ училища отъ 1939. год., целта на отечествознанието съ гражданското учение за първоначалното училище е следната:

„Обучението по отечествознание съ гражданско учение има за задача да даде на учащитѣ се първи познания за родното мѣсто, за българскитѣ земи и за съседитѣ на България: да имъ даде понятие за карта и употребата ѝ, *да вдъхне у ученицитѣ любовъ къмъ родина и народъ и да имъ посочи онѣя длъжности, които въ всѣки български гражданинъ има къмъ своето отечество и своя народъ*; да даде на учащитѣ се обща представа за историческото минало на народа и земята ни, като ги запознае съ голѣмитѣ събития отъ народната ни история и оживи предъ тѣхъ образитѣ за най-значителнитѣ ѝ дейци: *чрезъ подобри примѣри да събуди у децата въра въ бждещето на народа ни, привързаностъ къмъ него и родината и съзнание за необходимостта отъ жертви за тѣхното благополучие*“ (Програма за основнитѣ нар. училища, стр. 35).

Досежно целта на гражданското учение въ прогимназията, въ същата програма, стр. 48 се говори дословно:

„Обучението по обща и българска география съ гражданско учение въ прогимназията има за целъ: да приучи ученика да наблюдава околната природа и да обяснява явленията и формитѣ въ нея; да му разясни връзкитѣ на човѣка съ природата; да го запознае съ отдѣлнитѣ страни и усилията на разнитѣ народи за стопанско и културно преуспѣване; да го подготви да разбира картитѣ; да му даде по-подробни познания за Родината и *да развие у него любовъ и чувство на дългъ къмъ нея*“.

Както се вижда отъ подчертанитѣ мѣста, които ние подчертаваме съ огледъ на целитѣ досежно гражданското учение въ първоначалното училище и прогимназията, тѣзи цели подпомогнати отъ отечествознанието и географията се свеждатъ до следното: 1. любовъ къмъ родина и народъ; 2. да посочатъ на ученицитѣ онѣзи длъжности, които всѣки български гражданинъ има къмъ своето отечество и своя народъ; 3) да развие у тѣхъ чувство на дългъ къмъ родината; 4. да събуди у децата въра въ бждещето на народа ни и привързаностъ къмъ него и 5. да развие у тѣхъ съзнанието за необходимостта отъ жертви за тѣхното благополучие.

Още по-добре могатъ да се схванатъ целитѣ на обучението по гражданско учение, като се проучи какъвъ образователенъ материалъ се минава по този предметъ въ дветѣ училищни степени. Съпоставенъ за IV отдѣление и III класъ даваме го веднага:

IV отдѣление:

1. Държава. Поданство. Държавенъ глава. Биографски бележки.
2. Държавенъ гербъ. Народно знаме. Народенъ химнъ. Държавенъ печатъ.
3. Управление.
4. Правителство. (Министерства и тѣхната дейность).
5. Сѣдилища.
6. Държавенъ бюджетъ. Приходъ и разходъ. Данъци, налози и бери.
7. Длъжности и права на българския гражданинъ.

III класъ

Народъ, отечество, държава. Държавна власть. Управление и видове управление.

Създаване на Бѣлг. държава и Търновската конституция.

Държавно устройство на Бѣлгария. Държавенъ глава. Държавенъ гербъ. Народно знаме. Народенъ химнъ. Държавенъ печатъ.

Закони и силата на законитѣ.

Правителство (Министерствата и тѣхната дейность). Сѣдилища. Държавни приходи и разходи—държавенъ бюджетъ. Църковно управление.

Народна войска и трудова повинность.

Длъжности и права на българскитѣ граждани. Качества на добрия гражданинъ.

Отъ даденото за целитѣ на гражданското учение и образователния материалъ, могатъ да се направятъ следнитѣ по-важни изводи:

1. Образователната работа по гражданско учение засѣга страни отъ живота на страната, които сж конкретни въ следнитѣ значения на това понятие: а) могатъ да станатъ достъпни за сѣтивата: държавенъ гербъ, народно знаме и др.; б) могатъ да се проживѣятъ при известни условия и станатъ вътрешно конкретни така, както сж конкретни току-що посоченитѣ: народния химнъ и др. и в) засѣга страни отъ живота, които сж всѣкидневна действителность: данъци, войска и др.

2. Тѣзи страни отъ живота засѣгатъ вещевени и духовни интереси на обществото, въ което живѣятъ ученицитѣ и затова отъ рано и постепенно почватъ да интересуватъ младитѣ: държава, управление, закони, задължения.

3. Нѣщо повече: колкото по-възрастни ставатъ ученицитѣ, толкова по-често влизатъ въ непрекъснатъ досѣгъ, който постепенно се задълбочава и осмисля съ всички институти и дейности, които сж обектѣ на гражданското учение. Така народътъ и държавата съ тѣхнитѣ прояви, властта и управлението, законитѣ и тѣхнитѣ изпълнители, данъцитѣ, войската и различнигѣ министерства все по-осѣзателно се намѣсватъ въ живота на ученицитѣ съ тѣхното възмъжаване и, естествено, будятъ интереса имъ къмъ себе си, занимаватъ ги, поставятъ ги предъ едни или други задачи и проблеми.

Разбира се, къмъ целитѣ, които очертава Програмата за основнитѣ училища отъ 1939. г. ние, както ще се види по-късно, по необходимостъ трѣбва да прибавиме и други въ духа на нашето образование или на образованието изобщо, както и да оточнимъ по-научно посоченитѣ цели. Но и така очертанитѣ цели на гражданското учение въ IV отдѣление и III класъ ни поставя предъ втория въпросъ, който си поставихме по-горе, а именно, постигатъ ли се тѣ при сегашната образователна работа или не.

Георги Димитровъ

Нѣколко думи за канона

При музикалното възпитание на училищната младежъ, канонътъ има голѣмо приложение. Въ училищнитѣ пѣвчески програми на европейскитѣ страни той заема важно мѣсто. Това си мѣсто той е извоювалъ поради своитѣ технически особености и голѣмото разнообразие и предимства, които притежава. Канонътъ, бидейки едногласова пѣсень, е сжщевременно и многогласова такава. Той привиква децата на самостоятелно слушане и водене отдѣлнитѣ гласове. Не изисква, въ повечето случаи, дѣлене пѣщитѣ споредъ гласовитѣ имъ регистри, съ което улеснява работата на учителя. Подготвя почва за появяването на многогласовата хомофонична пѣсень. Обогаत्या чувството за ритъмъ, давайки едно по-сложно ритмично дѣление, самостоятелно за всѣки единъ отъ едновременно звучащитѣ гласове. Изостря слуха и развива музикалността. Презъ време на пѣне поддържа вниманието у децата, които могатъ сами да се контролиратъ. Това имъ дава възможностъ тѣ да пѣятъ безъ помощта на учителъ. Изисква и налага живо и съзнателно участие на всички деца въ пѣнето, което е отъ значение за една по-малко принудителна дисциплина. При това канонътъ е една отъ най-много обичанитѣ музикални форми отъ децата, която остава въ паметта имъ за дълги години. При тия си, най-разнообразни качества, канонътъ притежава още едно качество, което е най-важното. Той е най-елементарната контрапунктическа концепция, чрезъ която се открива пътя къмъ единъ съвсемъ другъ музикаленъ свѣтъ — свѣта на полифонията — доста чуждъ за българското, а и за славянското музикално мировъзрение, а едновременно крайно нужденъ за музикалната имъ култура, създаваща се като издѣнка отъ общо-европейската такава.

Ето защо въ годишния пѣвчески репертуаръ на всѣки учителъ трѣбва да бждатъ предвидени и нѣколко канона, вѣщо избрани, притежаващи художествена, дидактическа и възпитателна стойностъ. Тия канони ще разнообразятъ всѣка една лекция по пѣне. Колкото и да е бедна нашата училищна пѣвческа литература отъ къмъ канони, все пакъ учителътъ трѣбва да се помъчи да притежава въ своя репертуаръ най-добритѣ и постоянно да си служи съ тѣхъ, а мѣродавнитѣ просвѣтни фактори, отъ своя страна, да направятъ всичко възможно, щото да

заинтересуватъ нашитѣ компонисти, които да отдѣлятъ часть отъ своето творчество и за създаване на младежка художествена пѣвческа литература, като и на канона се даде подобаващо мѣсто. Такава една акция е толкова важна, колкото е важна всѣка една друга, целѣща доброто на народа ни.

Канонийтѣ форми сж много. Като почнемъ отъ двугласовитѣ, тригласовитѣ и четиригласовитѣ такива въ прима, съ най-различно закѣсняване на вторитѣ, третитѣ и четвърти гласове, минемъ презъ канонитѣ въ октава, квинта и кварта и стигнемъ до по-сложни такива съ допълващъ гласъ или обѣрнати. Всички тия видове сж приложими и въ основнитѣ училища. Трѣбва, разбира се, да бждатъ писани отъ добри майстори, които да се съобразяватъ съ музикалнитѣ възможности на децата, а и съ тия на учителя. Въ европейската детска канонна литература срѣщаме имена отъ величината на Максъ Регеръ, Павелъ Хандемитъ, Цезаръ Франкъ и Феликсъ Нововиейски, които най-авторитетно говорятъ за важността на тоя родъ литература.

*

Приложениятъ канонъ „Я засвири ни младѣ гждуларю“ е двугласовъ въ прима. Има забавенъ характеръ. Може да се пѣе въ трето и четвърто отдѣления, а и въ по-долнитѣ, ако тамъ се случатъ по-музикални деца. Първоначално трѣбва да се пѣе като едногласова пѣсенъ, като се привикнатъ децата да спазватъ паузитѣ между дветѣ части. Презъ време на едногласовото пѣене да се обърне внимание на следнитѣ нѣща: 1) Да се усвои правилно мелодията. Всѣка оставена грѣшка, прави невъзможно пѣенето му на два гласа. 2) Презъ време на пѣене текста да се изговаря съвършено отчетливо, по тоя начинъ мускулитѣ на устата, взимащи участие при това изговаряне събуждатъ цѣлия организъмъ, правейки го презъ време на пѣенето подеятеленъ и отзивчивъ. Освенъ това дикцията допринася много за звучността на мелодията, а и за самия говоръ въобще. 3) Да се обърне голѣмо внимание на ритъма. Той трѣбва да изпълва цѣлото същество на детето. Имайки предвидъ, че ритъма е най-характеристичното нѣщо за българската музика, учителятъ трѣбва да го култивира съ голѣма любовъ и умение. Затова въ канона сж дадени два такива: първия въ $\frac{5}{8}$, съдържащъ и въ по-бавно темпо, а втория въ $\frac{7}{16}$ подвиженъ и игривъ. Добре усвоенъ канона въ ритмично отношение, ще гарантира успѣха при пѣенето му на два гласа. 4) Пѣенето канона на два гласа да стане само следъ като той напълно е усвоенъ въ всѣка насока. 5) При раздѣлянето децата на две групи да се внимава, щото въ всѣка група да влѣзатъ деца съ добри, силни и чисти гласове.

Тия ми чисто технически бележки сж отъ голѣмо значение за доброто и правилно изпѣване на канона, но за да може той да упражни върху децата своето емоционално възпитателно влияние, е необходима вещината на педагога, който да изпълни съ смисълъ всѣка една техническа особеностъ, въ атмосферата на едно радостно и повишено настроение.

Изложбата на Цв. Щилиянова

През м. септември т. г. се откри въ галерията на ул. „Аксаков“ 2-та изложба на г-ца Щилиянова, позната портретистка, завършила нашата академия при проф. Цено Тодоровъ, следъ което специализирала въ Парижъ. При препълненъ салонъ отъ избрано общество, проф. Б. Йоцовъ произнесе хубава речъ, съ която възхвали художничката и обстойно разгледа изкуството ѝ. Макаръ че изложбата се откри въ време на смутъ и тревога за утрешния день, поради приближаващия се и къмъ насъ призракъ на войната, публиката прояви искренъ интересъ и нескриванъ възторгъ къмъ творчеството на художничката. Хората чувствуваха и разбираха, че въ картинитъ сж оразени най-добри чувства къмъ живота въобще и най-вече къмъ човѣка. И наистина, нѣма творчество ако творецътъ не е преизпълненъ съ любовъ къмъ живота. Тая любовъ е която животвори произведението на изкуството. Тя е която прави картината стократно по-ценна отъ фотографията. Образътъ на фотографията е бездушно обективенъ, механиченъ. Въ него не сж вложени никакви трепети на душата, никакви трѣпки на сърдцѣто. Дори и въ изкуството на художницитъ натуралисти, стига тѣ да сж родени художници, пакъ е вградена въ картинитъ имъ душа, сърдце и мисль.

Изкуството на г-ца Щилиянова е академично, дори класично и погрѣшно известни привърженици на модерното изкуство го смѣтатъ за студено и бездушно. По сжщата логика тѣ трѣбва да отрекатъ всички велики майстори, като се почне отъ древна Гърция и се свърши съ най-нови времена. Който има нормаленъ усѣтъ за изкуството ще схване, че художничката наредъ съ тѣлесния образъ на модела си е доловила неговата психика, като сжщевременно е отразила душата и мирогледа си. Нѣма истински портретъ, ако не е постигната прилика както тѣлесна така и душевна на модела и ако художникътъ не е отразилъ душата си. Г-ца Щилиянова удовлетворява тия изисквания безъ да прибѣгва до изкълчвания въ рисунка, форма и колоритъ. Нейното отклонение отъ натурата става съ осторожностъ, незабелязано, така както сж го правили всички голѣми майстори.

Разбира се, художничката е допустнала, макаръ и малко, известни грѣшки, неизбежни за всѣко творчество, грѣшки, които ще дадѣтъ смисль на по-нататъшната ѝ работа за да прояви усилия да ги преодолѣе. Но най-важното, съ което има да се бори е съблазнѣта да разкрсява и размладява. Нека художничката печели по мако пари, като не удовлетворява глупавитъ изисквания на извесни модели за повече хубостъ и младостъ.

Портретитъ на г-ца Щилиянова сж възхвала на човѣка, възхвала на доброто и красивото въ човѣка!

Съ изложбата си художничката като че ли казва: „Вѣрвайте въ доброто и красотата! Макаръ че човѣкътъ въ сегашнитъ дни се проявява като варваринъ — се пакъ вѣрвайте въ човѣка! Ще мине като страшна и кошмарна нощъ войната и наново хората ще потърсятъ божественото въ себе си!

Н. Димитровъ.

Изкуство да преподаваме смѣтане и аритметика

(отъ Петъръ х. Сотировъ, съ предговоръ отъ проф. д-ръ Д. Кацаровъ)

Господинъ Петъръ х. Сотировъ е вече добре известенъ у насъ педагогически писателъ. Неговитѣ педагогически трудове, печатани предимно въ списанието „Свободно възпитание“, привличатъ всѣкога вниманието на сериозния учителъ и се четатъ винаги съ увлѣчение. Въ тѣхъ той ни разкрива най-новитѣ постижения на съвременната педагогическа теория и практика, които американскиятъ, английскиятъ и други голѣми народи сж постигнали въ своитѣ университети, изследователски институти и училища. При това той ни дава тѣзи постижения следъ като ги е приложилъ, практикувалъ и изпиталъ въ българскитѣ училища, при нашитѣ условия, съ своитѣ ученици.

Както въ всички негови психологични и педагогични статии, така и въ тоя основенъ и голѣмъ трудъ, г. П. х. С. изгражда своитѣ наблюдения, разсуждения и заключения върху основнитѣ принципи на съвременната експериментална психология и педагогия.

Споредъ последнитѣ, всѣко дете, което има въ нормална степенъ дароветѣ на небето, има сжщо въ достатъчна степенъ психотѣлесни сили за лесно разбиране на учебната материя по смѣтане и аритметика и за радостна творческа работа. Ученицитѣ сж всѣкога пълни съ възможности за лесно усвояване на смѣтането. Въ и около детето всѣкога има необходимитѣ разположения, положения и материали, близки и понятни на детето, и които подхранватъ неговата спонтанна дейность. Дългъ е на учителя да потърси съ любовь пружинитѣ на развитието на новия човѣкъ и съ любовь да ги оползотвори за него.

Тайната на успѣха при обучението по смѣтане и аритметика, пълна съ дълбокъ смисълъ, радостъ и красота, се крие въ следното начало:

При обучението трѣбва да се излиза всѣкога отъ живота, да се оставя всѣкога въ живота, да се работи непринудено и свободно чрезъ живота за живота.

При спазване на това начало при обучението се явяви и детската самодейность, която е белега на истинска образователна работа, а сжщо и удоволствието отъ тая дейность, което пѣкъ подхранва интереса.

Смѣтането крие въ себе си всички елементи за творческа работа. То всѣкога може да почерпи своето съдържание, пжтъ и срѣдства отъ потока на живота.

Творческиятъ характеръ на обучението по смѣтане дава възможность на детето да констатира, за своя голѣма радостъ и задоволство смисъла и целта на постигнатитѣ резултати.

Смѣтането пробужда най-голѣмъ интересъ къмъ два можщи фактора на мисленето — интересъ къмъ самия процесъ на мисленето и интересъ къмъ резултата отъ мисленето и действието.

При това, интересът към мисленето е по-голям, отколкото желанието да се намери самия отговор. И всички подобрения въ обучението по смѣтане, трѣбва да указватъ благоприятно влияние върху развитието именно на интересътъ към мисленето и на интересътъ към преследвания резултатъ, разбира се, доколкото тѣ облекчаватъ ученика при обучението.

Въ детето има вродени сили къмъ растежъ. Тѣзи сили се намиратъ въ взаимодействие съ условията на живота на околния свѣтъ, а числото е нараздѣлно свързано съ това взаимодействие. Числото е едно отъ сръдствата за изразяване на детето. Чрезъ броене, пресмѣтане и решаване проблемитѣ на смѣтането, детето изразява своята воля за животъ. Поради това децата тѣй много обичатъ да броятъ и да правятъ смѣтки. Когато децата сѣдятъ, стоятъ или се движатъ, играятъ, хранятъ се или работятъ, тѣ броятъ. А чрезъ броенето, децата може лесно да усвоятъ действията съ цѣлитѣ и дробнитѣ числа.

Проблемитѣ на смѣтането се натрапватъ на всѣки моментъ отъ живота му. А числото има силата да отключи нервната енергия и да постави детето въ непрекъсната дейность.

Въ обучението по смѣтане трѣбва да се прелѣе свежата и здрава кръвъ на живия животъ, който шуми край детето и вътре въ него. Обучението трѣбва да е непринудено напоено съ животъ. При обучението трѣбва да се изхожда всѣкога отъ живота на детето и тоя край него, отъ неговитѣ лични нужди и да е крепко свързано съ личния опитъ на детето. Тогава се явява и спонтанната детска активностъ и детето чувствува полезността на онова, което го заставятъ да учи и да върши.

Творческото обучение се съобразява съ особеноститѣ на всѣко отдѣлно дете и при всѣки отдѣленъ моментъ отъ неговото психотѣлесно развитие. При индивидуализуване на обучението се гарантира растежа на всѣко момче и момиче. И този растежъ върви естествено, цѣлти, и детето е радостно, задоволено и устремено къмъ поставяне нови проблеми и къмъ търсене на тѣхното решение. Трѣбва при обучението по смѣтане и аритметика да се има предъ видъ всѣкога възрастта на детето и специално неговата умствена аритметична възраст. Въ съгласие съ биогенетичния законъ, споредъ който индивидътъ въ процеса на живота си изживѣва стадиятѣ, презъ които е преминало човѣчеството — детето въ всѣка стадия на своето развитие се характеризира съ специфични интереси. Познаването на детскитѣ възможности и интереси въ всѣка негова възраст е предпоставка за плодovitо обучение по смѣтане. Всѣко несѣответствие между поддатнитѣ сили на детето или неговитѣ особени интереси и сложността и дълбочината на известна ценностъ изъ областта на смѣтането води къмъ подтиснато чувство, мжка, отчаяние и най-страшното — къмъ обезвѣряване. Трѣбва при обучението по смѣтане да се отстранятъ всички елементи, които сж чужди на детето и които сж недействителни и неинтересни отъ гледна точка на детето.

Като се държи смѣтка за постепенния растежъ на детето, децата се учатъ на знания, за които сж умствено на зрѣли. Тогава

и новото което се дава и се добива, води към задоволяване на известни нужди на детето. А тая именно навременна нужда на самото дете е основният мотив за работа. Обучението е резултатно само когато задоволява една нужда на растящия човек, когато отговаря на въпросите поставени от живота или когато насища една почувствувана от детето жажда. У детето или край него се пораждат желания и въпроси. Тъ сж мотиви към дейността на детето през определена възраст. Всъки мотив е пълен с възможности за усилен и радостен творчески живот. Въ мотива има нещо повече от обикновени дразнители и подтици. Чрез странични подтици можем да спечелим детето за определена дейност, ала щом спре външната подбуда, стихва и угасва и работата и дохажда безразличието. Дразнителите на организираната среда (Монтесори) или на естествената околна среда (Джон Дюи) имат значение за растежа на индивида до колкото сж излети въ формата на една *почувствувана нужда*. Мотивите за строителна дейност започват от подбудите, минават през детския интерес и завършват с успех. Мотивът прави подбор между различните подбуди и разнообразните интереси и възпламенява волята за задоволяване на появилата се нужда. Мотивите или затрудненията (Джон Дюи) сж основните двигатели въ всекидневните дейности. От начало затрудненията действуват като външни подбуди, после се превръщат въ интереси, за да се явят най-после като мотиви на живота. Въ изникналото затруднение се крие и началото на появяването на мисловния процес. Интересът, нуждата, мотивът, които излизат навърно от инстинктите (Джон Дюи), водят към дейност, към проява на агресивни психо-тлесни сили. Тая дейност се изразява въ очертаване плана на дейността, събиране знания, създаване хипотези, проверка на хипотезите и решение на проблемите. И всичко това е насочено като че ли към радостта, щастие на индивида. Мотивите сж пружините на живота. Стихват ли мотивите, загасва и животът. За да мотивираме обучението, тръбва да пренесем самият живот въ училището, а това ще рече да вземаме учебното градиво от живота, да го употребяваме за живота и да извършваме цялата училищна работа чрез живота. Като пренесем живота въ училището, децата живеят смислен живот. Като се излезе от живота, върви се през живота и се стига въ живота. Излизането от живота мотивира обучението, употребяването на живота като метод на действие оживотворява обучението, а ученето за живота предлага на детето възможност да изживе въ живота всичко придобито въ класа. Слѣе ли се обученето сж живота, слива се и детето сж живота, умът се разширява, духът е бодър и повишен, мисълта живѣе и здраве е крепко. А това и сигурен белег и единствената гаранция за плодотворна образователно-възпитателна работа.

Изложеното до тук е само една много малка част от основните идеи, които г. П. х. С. ни разкрива въ своята книга. Въ 202 страници авторът е изложил въ стройно единство, цялото богатство от върни и ръководни принципи на обучението и въ

частност — на обучението по смѣтане и аритметика. Тепърва, когато българското учителство ще узнае тая книга, ще я разучи и заработи въ нейния духъ, ще станатъ тогава известни и признати нейнитѣ несъмнени и голѣми достоинства. Тая книга ще стане, въ близко бъдеще, настолно ръководство на нашитѣ първоначални и прогимназиални учители — за доволство на учителя, за благото на растещитѣ българи и българки и за преуспѣването на нашето учебно дѣло.

Ала не сж само голѣмитѣ ръководни идеи, които правятъ труда на г. П. х. С. цененъ. Книгата е особено интересна и поради изобилието на конкретни указания за практическо постъпване при всѣки въпросъ отъ обучението по смѣтане и аритметика. За всѣка методическа единица сж дадени много и опредѣлени упътвания относно учебенъ материалъ, учебенъ методъ и учебна форма.

Българскиятъ учителъ ще намѣри въ книгата всичко, което му е нужно при всѣкидневната му работа по смѣтане и аритметика. Българскиятъ учителъ, кждето и да се намира — ще намѣри възможности да изгради себе си като майсторъ — вълшебникъ, който ще сътрудничи любовно на растежа на младитѣ български поколения. И този растежъ ще бже естественъ, пълностраниенъ и многоцѣтенъ, дълбоко смисленъ и плодотворенъ. А усвояването на смѣтането и аритметиката е основна жизнена потребност за българина. Нека работимъ щото това усвояване да бже пълно и здраво. Да работимъ щото България да стане сочена и тачена страна на смѣтането. По такъвъ начинъ ние ще увеличимъ материалнитѣ и духовни блага на нашия народъ, който ги заслужава, който ги изисква отъ насъ и комуто ги дължимъ.

Стилътъ на г. П. х. С. е стѣгнато плавенъ. Авторътъ си служи съ кжси и ясни изречения. Печатътъ и хартията сж сполучливо подбрани. Низката цена — 50 лв., прави книгата достъпна за всѣка училищна библиотека и за всѣки учителъ. Книгата се доставя отъ автора, — учителъ въ гр. Ихтиманъ.

Ние възхваляваме г. Петъръ х. Сотировъ за неговия блѣскавъ трудъ и му пожелаваме съ братско чувство здраве и бодръсть, за да може въ най-скоро време да ни даде и останалитѣ обещани книги, надъ които сега работи: 1. действия съ цѣлитѣ числа, 2. Дроби и 3. Процентъ.

„България въ пѣсни“ отъ Димо Бойчевъ

Нашиятъ неуморимъ и неизчерпаемъ въ своитѣ идеи музикаленъ труженикъ *Димо Бойчевъ* поднася на българското учителство още единъ цененъ трудъ. Неговиятъ новъ сборникъ *„България въ пѣсни“* — плодъ на многогодишна практика и наблюдение — съдържа 227 измежду най-хубавитѣ наши училищни пѣсни. Този сборникъ — въ две части — е предназначенъ за III и IV отдѣления. Тукъ, обаче, целта на Д. Бойчевъ е не само да даде обиленъ и художественъ пѣсененъ материалъ за ученицитѣ отъ тази възраст — разпредѣлбата на пѣснитѣ (дадени предимно двугласно) е

направена съ огледъ на обучението по родинознание, география, гражданско учение и история за казанитѣ отдѣления. Така че съ този сборникъ се преследватъ много по-далечни педагогични цели. И действително, ако вмъкнемъ целесъобразно пѣсенъта при занятието съ другитѣ учебни предмети, задачата на учителя и работата на ученицитѣ би била по-лека и по-приятно занимлива. Освенъ това, около 40 отъ пѣснитѣ, които е подбралъ Д. Бойчевъ сж въ маршово темпо. Тѣ пъкъ отъ своя страна сж отъ особено значение при обучението по гимнастика. Но най-голѣмото достойние на „България въ пѣсни“ е патриотичниятъ елементъ, който се чувствува въ всѣка строфа и въ всѣка музикална фраза. И, както самъ авторътъ казва, чрезъ въздействието, което пѣсенъта оказва върху чувствата у децата, можемъ да подхранимъ и засилимъ обичта къмъ родината. Като ценно допълнение къмъ обилния пѣсененъ материалъ сж и нѣколкото номера въ проза и стихове, както и множество снимки и портрети изъ нашето историческо минало.

Пѣсенъта може да бжде използвана като отлично помощно срдство при всѣка почти работа на учителя. Въ „България въ пѣсни“ Д. Бойчевъ се е достаралъ да разреши достойно тази задача споредъ предназначаната целъ. Съ това той върши ценна услуга на българската просвета и на българската народностна култура. И затова, именно, трудътъ на стария музикаленъ труженикъ има препоржката на четири министерства, на Св. Синодъ и одобренията на Н. В. Царя да бжде посветена на Н. Ц. В. Князь Симеонъ Търновски.

Конст. Н. Зидаровъ

Училищни пѣсни отъ Михаилъ Г. Кочевъ

Михаилъ Г. Кочевъ, единъ отъ най-доблестнитѣ музикални работници въ провинцията, е издалъ книжка IV отъ своитѣ Училищни пѣсни. Както предшествуващитѣ, така и новото му издание пѣсни се отличаватъ съ голѣмата си художествено-музикална стойностъ и веща обработка. Добъръ познавачъ на детската душа, Мих. Г. Кочевъ е подбралъ характерни текстове, които да бждатъ близки до художественитѣ интереси на детето и юношата-ученикъ. А музикалното покритие на тѣзи текстове притежава качества, които поставятъ автора между най-добритѣ наши майстори на училищната пѣсенъ. Мелодията, изведена изъ настроението и смисъла на текста, се развива леко, естествено, непринудено. Хармоничната съпоставка на гласоветѣ е отлична, като въ повечето случаи е издирено и най-удобното положение за овладяване пѣсенъта въ нейната цѣлостъ.

Училищни пѣсни, кн. IV на М. Г. Кочевъ съдържа 14 номера на два и три гласа, а именно: Септемврий, Есененъ вѣтъръ, Зимна картинка. Пролѣтна картинка, Да литнемъ къмъ полето!, Въ планината, Къмъ морето, Калоянъ, Ханъ Крумъ и Роденъ заветъ — двугласни; Тжга по родината — дуеетъ, Де гиди мецо — мецано! Деца и ластовичка и Вито хоро — тригласни. Худо-

жествената обработка на поменатитѣ пѣсни, освенъ за работа въ класъ, позволява да бъдатъ използвани и за другъ родъ музикални прояви: забави, концерти и др. подобни. Така че новото издание на стария и опитенъ музикаленъ работникъ Мих. Г. Кочевъ заслужава вниманието на всѣки учителъ, който желае да внесе повече художествено качество въ своята работа.

Предлаганото издание има одобрението на Министерството на народното просвѣщение. **Конст. Н. Зидаровъ**

ПѢСНИ

Я засвири ни младъ гждуларю,

(Двугласовъ канонъ)

Полека и ритмично

Георги Димитровъ

1. я за-сви-ри ни младъ г.а-ду-ла-рю ве-се-ла пѣ-сен-чи-ца
2. че да му друг-нема младъ г.а-ду-ла-рю ве-се-ла р.а-че-ни-ца

1. я за-сви-ри ни младъ г.а-ду-ла-рю
2. че да му друг-нема младъ г.а-ду-ла-рю

хей, гу-гу, гу-гу гу-гу, ве-се-ла пѣ-сен-чи-ца хей, гу-гу, гу-гу
хей, другъ, другъ, тропъ, тропъ, тропъ, тропъ, ве-се-ла р.а-че-ни-ца хей, тропъ, тропъ, тропъ, тропъ

ве-се-ла пѣ-сен-чи-ца хей, гу-гу, гу-гу, гу-гу, ве-се-ла пѣ-сен-чи-ца
ве-се-ла р.а-че-ни-ца хей, другъ, другъ, тропъ, тропъ, тропъ, тропъ, ве-се-ла р.а-че-ни-ца

Весело и игриво (като ржченица)

ла-ла ла-ла ла-ла, гу-гу гу-гу гу-гу за-сви-ри-ни
тропъ, тропъ, тропъ, тропъ, тропъ, другъ, другъ, другъ, другъ, за-сви-ри-ни

хей, гу-гу, гу-гу ла-ла ла-ла ла-ла гу-гу, гу-гу
хей, тропъ, тропъ, тропъ, тропъ, тропъ, тропъ, тропъ, тропъ, тропъ, другъ, другъ, другъ, другъ

гу-гу, гу-гу, гу-гу ве-се-ла пѣ-сен-чи-ца за-сви-ри-ни гу-гу, гу-гу, гу-гу
гу-гу, гу-гу, гу-гу ве-се-ла р.а-че-ни-ца за-сви-ри-ни гу-гу, гу-гу, гу-гу

гу-гу за-сви-ри-ни гу-гу, гу-гу, гу-гу, ве-се-ла пѣ-сен-чи-ца
другъ, другъ за-сви-ри-ни гу-гу, гу-гу, гу-гу, ве-се-ла р.а-че-ни-ца

хей, пѣ-сен-чи-ца брей!
хей, р.а-че-ни-ца брей!

за-сви-ри-ни гу-гу, гу-гу, гу-гу, хей, пѣ-сен-чи-ца брей!
за-сви-ри-ни гу-гу, гу-гу, гу-гу, хей, р.а-че-ни-ца брей!

Георги Гиздовъ
Димитъръ Лачевъ
Добри Христовъ
Д-ръ Др. Матеевъ
„ Никола Станчевъ
„ Г. Ефремовъ
„ З. Захариевъ
„ З. Бочевъ
„ В. Ив. Неновъ
Денчо Марчевски
Д. Тончевъ
Еленко Георгиевъ
Живко Симеоновъ
Илия Енчевъ
Иванъ Русевъ
Иванъ Дуйчевъ — асистентъ
Михаилъ Фридмановъ
Милка Пйриклиева
Методий Н. Мариновъ
Николай Матеевъ
Проф. Петъръ Петковъ

Проф. Д. Кацаровъ
„ П. Цоневъ
„ М. Герасковъ
„ Хр. Негенцовъ
Павелъ Теохаровъ
Петъръ Продановъ
Петъръ Петковъ
Първанъ Заимовъ
Слави Стефановъ
Ст. Димитровъ
Ст. Султановъ
Стоянъ Сталевъ
Райна Шарова
Райна Каменова Бояджиева
Трайко Симеоновъ
Хр. Нейчевъ
Цвѣтко Йончевъ
Ценко Цвѣтановъ
и много други учителки, учители, лѣкари, педагози и общественици.

Списание „Педагогическа практика“, като навлиза въ своята 18-та година, ще продължава да работи за развоя и организацията на цѣлокупното ни основно училище — за детската градина толкова, колкото и за първоначалното училище и прогимназията, безъ да отминава и най-труднитѣ задачи на тѣзи училищни степени. Списание то ще застъпва следнитѣ по-важни страни отъ живота на цѣлокупното основно образование:

1. Психология и педагогия на предучилищната възраст съ огледъ на работата въ детската градина, първоначалното училище и прогимназията.

2. Програма, организация и методи на образованието въ детската градина, първоначалното училище и прогимназията.

3. Организацията на отдѣлението и класа съ огледъ на психологията на ученицитѣ и задачитѣ на основното училище.

4. Психология и педагогия на възпитаницитѣ отъ детската градина, първ. училище и прогимназията.

5. Вещественитѣ условия и основното училище.

6. Психология, подготовка, условия, общественото положение и работа на учителя отъ тритѣ училищни степени на основното училище

7. Училищното настоятелство като условие за успѣха на основното училище.

8. Родители и основно училище.

9. Педагогическата теория и практиката въ основното училище въ свѣтлината на съвременната психология и педагогика.

10. Отъ практиката презъ теорията къмъ живата образователна работа.

11. Училищно законодателство и администрация.

12. Въпроси и отговори.

Осемнадесетата година на списанието почва от 1 окт. 1939. г. и завършва на 1 юний 1940. г. Ще се дадат 8 книжки, всяка от 3—4 печатни коли, форматът както до сега.

Годишен абонаментъ 80 лв. На настоятели, които запишатъ най-малко 3 абоната се прави 20 % отстъпъ.

Всички абонати, които предплатятъ абонамента си до 1 януарий 1940. г. ще получатъ по една книга — премия по свои изборъ отъ следнитъ:

1. К. Домусчиевъ. Ръчна работа и ръководъние въ основнитъ училища

2. Д. Лазовъ и Ив. Георгиевъ. Природознание въ основното училище.

3. Н. Тодоровъ и Ив. Георгиевъ. Ръководство по родинознание за III отдѣление.

4. Ив. Георгиевъ. Смѣтането въ I отдѣление.

5. Ив. Георгиевъ. Смѣтането въ II отдѣление.

6. Ив. Георгиевъ. Смѣтането въ III отдѣление.

Суми изпращайте по чекова смѣтка 5220 на адресъ:

Списание Педагогическа практика

София, Царъ Освободителъ № 8

Уредникъ на списанието: **ЙОРДАНЪ СТОЯНОВЪ**

Тази книжка на сп. Педагогическа практика изпращае на всички стари абонати, адреситъ на които имаме, и на нѣкои нови адреси. Всички, които желаятъ да получаватъ списанието да съобщятъ въ редакцията само адреса си, и списанието ще имъ се изпраща редовно, а за абонамента ще получатъ квитанция по пощата.

Умоляватъ се всички, които сж получили тази книжка, и не искатъ да бждатъ абонати, да я върнатъ веднага въ редакцията. Да не я задържатъ за да ни причиняватъ непредвидени загуби, въ днешното време, когато издаването на едно списание е почти подвигъ.

Абонаментътъ пращайте или по чековата смѣтка на списанието № 5220 или въ чисти пощенски и гербови марки. Списанието се издѣржа само отъ абонамента си, затова издѣлжавайте го редовно.

Помнете, че премия ще получатъ само ония абонати, които издѣлжатъ абонамента си найкъсно до 1 януарий, 1940. год.